

 36.SGD

LJUBLJANAFESTIVAL.SI



Mestna občina
Ljubljana



SAVA
ZAVAROVALNICA



MEDNARODNI MUZIKOLOŠKI SIMPOZIJ
INTERNATIONAL MUSICOLOGICAL SYMPOSIUM

**GLASBENA DRUŠTVA V
DOLGEM 19. STOLETJU:
MED LJUBITELJSKO
IN PROFESIONALNO
KULTURO**
**MUSICAL SOCIETIES IN
THE LONG 19TH CENTURY:
BETWEEN AMATEUR AND
PROFESSIONAL CULTURE**

21. in 22. april 2022

21st and 22nd April 2022

Viteška dvorana, Križanke / Knights' Hall, Križanke
Ljubljana

Program finančno omogoča / The programme is supported by:



Mestna občina
Ljubljana



Organizačno združenje
narodov za izobraževanje,
mladi in kulturo



Ljubljana
City of Culture

JOŽE
PLEČNIK
150
LET / YEARS



Ustanoviteljica Festivala Ljubljana je Mestna občina Ljubljana.
The Ljubljana Festival was founded by the City of Ljubljana.

36. SLOVENSKI GLASBENI DNEVI

36th SLOVENIAN MUSIC DAYS

**GLASBENA DRUŠTVA V
DOLGEM 19. STOLETJU:
MED LJUBITELJSKO
IN PROFESIONALNO
KULTURO**

***MUSICAL SOCIETIES IN
THE LONG 19TH CENTURY:
BETWEEN AMATEUR AND
PROFESSIONAL CULTURE***

Program in izvlečki

Programme and Abstracts

Vodja muzikološkega simpozija

Head of the Musicological Symposium

Jernej Weiss

Uredili / *Edited by*

Maruša Šinkovič, Rebeka Glasenčnik

Odprto za javnost / *Open to the public*

PROGRAM / PROGRAMME

Četrtek, 21. april / Thursday, 21 April

9.15 / 9.15 am

Pozdravna nagovora / Welcome speeches:

Veronika Brvar (predsednica Glasbene matice Ljubljana
President of the Glasbena matica Ljubljana)

Jernej Weiss (vodja Muzikološkega simpozija
Head of the Musicological Symposium)

9.30–10.00 / 9.30–10.00 am

Vabljen predavanje / Keynote lecture

Friedhelm Brusniak (Würzburg): Ustanovitev nemške zborovske zveze leta 1862 in "avstrijska težava": razmislek o novih težnjah v zgodovinskih raziskavah zborovskega petja / *Die Gründung des Deutschen Sängerbundes 1862 und das „Österreich-Problem“: Anmerkungen zu neuen Tendenzen in der historischen Chorforschung / The foundation of the German Association of Choral Singers in 1862 and the "Austrian problem": Notes on new trends in the study of the history of choral singing*

10.00–10.50 / 10.00–10.50 am

Vodja / Chairman: **Wolfgang Marx**

Helmut Loos (Leipzig): O kulturnem in političnem pomenu nemških moških pevskih zborov / *Zur kulturellen und politischen Bedeutung der deutschen Männergesangsvereine / The cultural and political significance of German men's choral singing association*

Hartmut Krones (Dunaj / Vienna): "Levi" in "desni" amaterski zbori in njihovi politični cilji na Dunaju v 19. stoletju / *„Linke“ und „rechte“ Amateurchöre im Wien des 19. Jahrhunderts und ihre politischen Zielsetzungen / "Left-wing" and "right-wing" amateur choirs in 19th century Vienna and their political goal*

11.00–11.50 / 11.00–11.50 am

Vodja / Chairman: **Hartmut Krones**

Luba Kijanovska, Teresa Mazepa (Lvov in Rzeszów / Lviv and Rzeszów): Funkcije glasbenih društev v večnacionalnem družbeno kulturnem okolju (na primeru galicijskega glasbenega društva) / *Funktionen der Musikvereine in einem multinationalen soziokulturellen*

Umfeld [am Beispiel des Galicischen Musikvereines] / The roles of musical associations in a multinational sociocultural environment [using the example of the Galician Music Society]

Viktor Velek (Ostrava): Matej Hubad v okviru glasbenega življenja slovanskih društev na Dunaju / *Matej Hubad in the context of the musical life of Slavic societies in Vienna*

14.00–14.50 / 2.00–2.50 pm

Vodja / *Chairman:* **Helmut Loos**

Niall O'Loughlin (Loughborough): Londonska Filharmonična družba in njen prispevek k vnovični obuditvi britanskih skladateljev v 19. stoletju / *The Philharmonic Society of London and its Nineteenth-Century Contribution to the Rehabilitation of British Composers*

Wolfgang Marx (Dublin): Glasbena kultura in raziskave na Irskem v 19. stoletju / *Musical Culture and Research in 19th century Ireland*

15.00–15.50 / 3.00–3.50 pm

Vodja / *Chairman:* **Viktor Velek**

Michal Ščepán (Bratislava): Vloga glasbenih društev v glasbenem življenju Bratislave 19. stoletja / *The role of music associations in musical life of Bratislava during the 19th century*

Danute Petrauskaitė (Vilna / Vilnius): Pomen litovskih društev za razvoj nacionalne glasbene kulture in državnosti / *The significance of Lithuanian societies for the development of national musical culture and statehood*

16.00–16.50 / 4.00–4.50 pm

Vodja / *Chairman:* **Niall O'Loughlin**

Lana Šehović (Sarajevo): Obiski dunajskih pevskih društev v Sarajevu – priložnost za preoblikovanje koncertne dejavnosti, za katero so skrbela lokalna društva konec 19. stoletja? / *Vienna choral societies' visits to Sarajevo - an opportunity for redefining concert activities by local societies of the end of the 19th century?*

Nada Bezić (Zagreb): Podobnosti in razlike: primerjava Glasbene matice Ljubljana in glasbenih društev v Zagrebu [Hrvaški glasbeni zavod in Hrvaško pevsko društvo »Kolo«] v obdobju do prve svetovne vojne / *Similarities and differences: comparison of the Ljubljana Glasbena Matica and music societies in Zagreb [Hrvatski Glazbeni Zavod and Hrvatsko Pjevačko Društvo "Kolo"] in the period up to WWI*

Petek, 22. April / Friday, 22 April

9.00–9.30 / 9.00–9.30 am

Vabljeno predavanje / Keynote lecture

Katja Škrubej (Ljubljana): Temelj svobodne države je svobodno društvo? Kontinuitete in prelomi po letu 1849 / *The foundation of a free state is a free association? Continuity and change after 1849*

9.30–10.45 / 9.30–10.45 am

Vodja / Chairman: **Luisa Antoni**

Maruša Zupančič (Ljubljana): Vloga in prispevek tujih glasbenikov v glasbeni kulturi in glasbenih društvih na Slovenskem do leta 1919 / *The Role and Contribution of Foreign-born Musicians to Musical Culture and the Music Societies in the Slovene lands until 1919*

Jernej Weiss (Ljubljana – Maribor): Prispevek čeških glasbenikov k oživitvi glasbene dediščine Jacobusa Handla Gallusa na Slovenskem / *The contribution made by Czech musicians to reviving the musical legacy of Jacobus Handl Gallus in Slovene lands*

Matjaž Barbo (Ljubljana): Alfred Khom, prizadevni zborovodja, spretni skladatelj in izkušeni glasbenik, razpet med pevskimi omiziji in filharmoničnimi prizadevanji / *Alfred Khom, a diligent choirmaster, skilful composer and experienced musician, torn between choral and philharmonic endeavours*

11.00–11.50 / 11.00–11.50 am

Vodja / Chairman: **Matjaž Barbo**

Luisa Antoni (Trst / Trieste): Delovanje slovenskih, italijanskih in avstrijsko-nemških društev v Trstu v 19. stoletju / *Activity of Slovenian, Italian and Austrian-German societies in Trieste in the 19th century*

Darja Koter (Ljubljana): Družbenopolitična vloga in kulturno-izobraževalno poslanstvo ptujskih glasbenih društev druge polovice 19. stoletja ter njihov vpliv na Glasbeno matico Ptuj / *The social-political role and cultural-educational mission of Ptuj music societies in the second half of the 19th century, and their influence on the Ptuj Glasbena Matica*

14.00–14.50 / 2.00–2.50 pm

Vodja / *Chairman*: **Darja Koter**

Vlasta Stavbar (Maribor): Doba čitalniškega rodoljubja: Slovanska čitalnica v Mariboru / *The age of reading society patriotism: the Slavonic reading society in Maribor*

Manja Flisar Šauperl (Maribor): Glasbena matica Maribor [1919–1948] / *The Glasbena matica Maribor [1919–1948]*

15.00–16.15 / 3.00–4.15 pm

Vodja / *Chairman*: **Jernej Weiss**

Špela Lah (Ljubljana): Pevski zbor Glasbene matice in zlato obdobje slovenske zborovske poustvarjalnosti / *The Glasbena matica choir and the golden age of Slovene choral singing*

Katarina Zadnik (Ljubljana): Harmonija, kontrapunkt in oblikoslovje od ustanovitve Glasbene matice do Akademije za glasbo / *Harmony, counterpoint and musical form from the founding of Glasbena Matica to the Academy of Music*

Mojca Kovačič (Ljubljana): Pretekla zvočnost Glasbene matice Ljubljana: etnomuzikološka raziskava posnetkov na gramofonskih ploščah / *The past sonority of Glasbena Matica Ljubljana: An ethnomusicological research of gramophone recordings*

IZVLEČKI / ABSTRACTS

Četrtek, 21. april / Thursday, 21 April
9.30–10.00 / 9.30–10.00 am

Friedhelm Brusniak

Vabljen predavanje / Keynote lecture
Univerza v Würzburgu
Universität Würzburg

Ustanovitev nemške zborovske zveze leta 1862 in "avstrijska težava": razmislek o novih težnjah v zgodovinskih raziskavah zborovskega petja

Ustanovitev Nemškega pevskega društva [DSB] v Coburgu 21. septembra 1862 je pomenila zgodovinski trenutek za ljubiteljske pevske zборе, ki so se v nemško govorečem prostoru združevali v društva; obenem pa je tudi prvovrstno »spominsko obeležje« zgodovini demokratičnih gibanj v 19. stoletju. Predstavnikom Zgornjeavstrijskega pevskega društva, Spodnjeavstrijskega pevskega društva in Salzburškega pevskega društva, ki je šele nastajalo, je bilo sicer dovoljeno sodelovati na pevskih dnevih, vendar so se lahko pridružili Nemškemu pevskega društvu šele, ko je bilo njihovo društvo priznано na državni ravni. Avstrijski pevci so se morali – tako kot v predmarčni dobi – znova sprijazniti z dejstvom, da njihov konstruktivni prispevek k nemško govorečemu pevskega gibanju v tujini cenijo zaradi idejnih, glasbenokulturnih, umetniških in organizacijskih razlogov, v domovini pa njihovo udejstvovanje zaradi notranjepolitičnih pomislov obravnavajo z nezaupanjem in ga ovirajo.

»Avstrijska težava« v trenutnih razpravah o množičnih gibanjih telovadcev, pevcev in strelcev v času, ko se je oblikovalo Nemško cesarstvo, doslej ni igrala prav velike vloge, zato bomo v prispevku izpostavili omenjeni deziderat v zgodovinopisju nemškega moškega zborovskega petja. Poleg tega pa je treba volji po povezovanju ter postopku združevanja pevcev v regionalna pevska društva in krovno združenje DSB na začetku šestdesetih let 19. stoletja nameniti prav toliko pozornosti kot neposrednim ali domnevnim učinkom na obstoječo glasbeno kulturo na lokalni ravni. Kot pomemben primer lahko navedemo sporočilo Filharmonične družbe, ustanovljene leta 1702 v Ljubljani [Kranjska], ki je bilo maja 1863 poslano Eduardu Kralu, izdajatelju Žepne knjige za nemške pevce [Dunaj: Hoffmann & Ludwig, 1864]. Zatem je v »najstarejšem avstrijskem glasbenem združenju«, kot ga poimenujemo v prispevku, prišlo do pomembne preureditve, kar se je zgodilo le slab mesec po ustanovitvi Nemškega pevskega društva: »Filharmonični družbi [...] pridruženo pevsko društvo, ki ga je od 1848 vodil lastni zborovodja, se je s statutom z dne 19. okt. leta 1862 preoblikovalo v Moški zbor filharmonične družbe.« Jasno je,

da takšni dogodki in novice presegajo nadregionalne raziskave zborovskega petja ter jih je zato treba obravnavati tudi v okviru celostnih študij o Glasbeni matici in nadrejenih glasbeno-kulturnih povezav.

Die Gründung des Deutschen Sängerbundes (DSB) 1862 und das „Österreich-Problem“: Anmerkungen zu neuen Tendenzen in der historischen Chorforschung

Die Gründung des Deutschen Sängerbundes [DSB] in Coburg am 21. September 1862 gilt als historisches Datum für das vereinsmäßig organisierte Laienchorwesen im deutschsprachigen Raum und als herausragender „Erinnerungsort“ in der Geschichte der Demokratiebewegung des 19. Jahrhunderts. Allerdings mussten die Abgeordneten des Oberösterreichischen Sängerbundes, des Niederösterreichischen Sängerbundes und des noch in der Entstehung befindlichen Salzburger Sängerbundes zur Kenntnis nehmen, dass ihnen zwar die Teilnahme am Sängertage gestattet, der endgültige Eintritt in den Deutschen Sängerbund jedoch erst ermöglicht werden könnte, wenn sie staatlich anerkannt seien. Wie im Vormärz wurden die österreichischen Sänger also erneut mit der Tatsache konfrontiert, dass ihr konstruktiver Beitrag zur deutschsprachigen Sängerbewegung in ideeller und musikkultureller, künstlerischer und organisatorischer Sicht zwar im Ausland wertgeschätzt, ihr Engagement in Österreich selbst jedoch aus innenpolitischen Erwägungen mit Misstrauen beobachtet und behindert wurde.

Da das „Österreich-Problem“ im aktuellen Diskurs über die Rolle der Massenbewegungen der Turner, Sänger und Schützen in der Reichsgründungsära bisher kaum eine Rolle spielte, soll im Vortrag auf dieses Desiderat in der Historiographie des deutschen Männergesangs hingewiesen werden. Dabei ist Fragen des Einigungswillens und Einigungsprozesses der Sänger in den regionalen Sängerbünden und im Dachverband DSB zu Beginn der 1860er Jahren insgesamt ebenso Aufmerksamkeit zu schenken wie unmittelbaren oder mutmaßlichen Auswirkungen auf bestehende Musikkulturen in lokalen Bereichen. Als prominentes Beispiel darf hier auf die Mitteilung der 1702 gegründeten Philharmonischen Gesellschaft in Laibach [Krain] vom Mai 1863 an den Herausgeber Eduard Kral des Taschenbuch für Deutsche Sänger [Wien: Hoffmann & Ludwig, 1864] verwiesen werden. Danach erfolgte nur knapp einen Monat nach Gründung des Deutschen Sängerbundes in der „ältesten musikalischen Körperschaft Oesterreichs“, wie es in dem Eintrag heißt, eine bemerkenswerte Umorganisation: „Philharmonische Gesellschaft [...], verbunden mit einem Gesangvereine, der seit 1848 von einem eigenen Chormeister geleitet, 1862 als Männerchor der philharmonische Gesellschaft, mit Satzg. vom 19. Okt. 1862 ins Leben trat.“ Dass solche Ereignisse und Nachrichten über die überregionale Chorforschung hinaus auch im Kontext umfassender Glasbenamatica-Studien und damit in übergeordneten musikkulturellen Zusammenhängen zu diskutieren sind, liegt auf der Hand.

Četrtek, 21. april / Thursday, 21 April
10.00–10.50 / 10.00–10.50 am

Helmut Loos

Univerza v Leipzigu
Universität Leipzig

O kulturnem in političnem pomenu nemških moških pevskih zborov

Moški pevski zbori se običajno ne uvrščajo med priljubljene tematike, s katerimi se ukvarjajo glasbeni raziskovalci; številnim kolegom se to še danes zdi pod častjo. Umetnost obravnavajo z vidika čustvene izraznosti, zato menijo, da so moški pevski zbori ena od številnih oblik nižjega kulturnega življenja in si zato ne zaslužijo umetniškega priznanja. Če umetnost razumete kot zavezano načelu avtonomije, se vam moški pevski zbori zdijo močno sumljivi zaradi raznolike prepletenosti s socialnimi in političnimi vidiki. Drugače pa je, ko se lotite obravnave kulturnozgodovinskih vidikov; v tem primeru vam moški pevski zbori ponujajo obilo priložnosti za raziskovanje. Izsledki tovrstnih raziskav pa so običajno zanimivi tudi za visoko umetnost.

Zur kulturellen und politischen Bedeutung der deutschen Männergesangsvereine

Traditionell gehört das Männerchorwesen nicht zu den bevorzugten Themen der Zunft der Musikforscher, vielmehr gilt es vielen Kollegen bis heute als unwürdig, sich überhaupt damit zu beschäftigen. Einer Kunst im emphatischen Sinne verpflichtet, sehen sie in diesem Teilbereich eine der zahllosen Niederungen des Kulturlebens, das ernsthaft auf künstlerische Anerkennung keinen Anspruch erheben darf. Gerade einem Kunstverständnis, das dem Autonomieprinzip verpflichtet ist, ist das Männerchorwesen aufgrund seiner vielfältigen sozialen und politischen Verflechtungen höchst suspekt. Anders sieht es aus, wenn kulturgeschichtliche Wirksamkeit thematisiert wird. Hier bietet das Männerchorwesen Gelegenheit zu aufschlussreichen Beobachtungen, die auch die hohe Kunst nicht unberührt lassen.

Hartmut Krones

Univerza za glasbo in uprizoritveno umetnost na Dunaju
Universität für Musik und darstellende Kunst Wien

»Levi« in »desni« amaterski zbori in njihovi politični cilji na Dunaju v 19. stoletju.

Dunajske ljubiteljske pevske zборе so v 19. stoletju močno zaznamovali politični cilji, ki so si jih zastavili. Delavski zbori so se še pred marčno revolucijo leta 1848 – kljub svojevoljnosti in diktatorsko odrejeni cenzuri Metternichove diktature – zavzemali za socialno pravičnost in politično-družbeno svobodo, zборе bratovščin pa so zanimali predvsem nemški nacionalni interesi. »Nacionalni« interesi so bili tudi gonilo zborov, sestavljenih iz pripadnikov etničnih manjšin, ki so se v svojem koncertnem repertoarju pogosto izogibali delom v nemškem jeziku ali so jih celo povsem izključili. Zbori delavskih društev, podjetij, poklicnih skupin ali verskih društev so prav tako sledili političnim ali vsaj družbenim ciljem. Namen prispevka je predstaviti osnovne poteze omenjene raznolikosti in s primeri ponazoriti nekatera področja njenega razvoja.

„Linke“ und „rechte“ Amateurchöre im Wien des 19. Jahrhunderts und ihre politischen Zielsetzungen

Das Wiener Amateurchorwesen war im 19. Jahrhundert in vielerlei Hinsicht von politischen Zielsetzungen bestimmt. So setzten sich die [trotz der von Willkür und diktatorischen Maßnahmen bestimmten Zensur-Tätigkeit der Metternichschen Diktatur] bereits im Vorfeld der März-Revolution 1848 mehrfach entstehenden Arbeiterchöre für soziale Gerechtigkeit und politisch-gesellschaftliche Freiheit ein, während etwa die Chöre der Burschenschaften vor allem deutschnationale Interessen verfolgten. „Nationale“ Interessen waren aber auch Triebfedern der von Mitgliedern ethnischer Minderheiten gebildeten Chöre, deren Konzerttätigkeit nicht selten das deutschsprachige Repertoire ganz oder weitgehend ausschloss. Selbst Chöre von Arbeitsverbänden, Betrieben, Berufsgruppen oder auch religiösen Vereinigungen verfolgten politische oder zumindest gesellschaftliche Ziele. Aufgabe des Referates ist es, diese Vielfalt in ihren Grundzügen darzustellen und einige ihrer Entwicklungen beispielhaft zu beleuchten.

Četrtek, 21. april / Thursday, 21 April

11.00–11.50 / 11.00–11.50 am

Luba Kijanovska

Univerza v Lvovu
Universität Lviv

Teresa Mazepa

Univerza v Rzeszówu
Universität Rzeszów

Funkcije glasbenih društev v večnacionalnem družbeno kulturnem okolju (na primeru galicijskega glasbenega društva)

Glasbena društva so v Evropi 19. stoletja igrala edinstveno vlogo v oblikovanju družbenokulturnih strategij številnih držav; to je bil čas, ko se je odvijal kulturni prehod iz zaprtih aristokratskih salonov v demokratične institucije in je potekala sistematizacija strokovnega in ljubiteljskega glasbenega življenja. Glasbena društva so bila še posebej pomembna v večnacionalnih regijah, kjer so predstavljala močan dejavnik za medsebojno razumevanje in poenotenje umetniških prizadevanj različnih narodov; v času medetničnih konfliktov so pogosto postala celo »mehanizem sprave«. Njihov altruistični in humanistični element se kaže v različnih dejavnostih, katerih cilj je ostal nespremenjen desetletja: to je bil dvig ravni glasbene kulture, bodisi širše na ravni celotne države bodisi ožje na ravni posamezne regije.

Navedene trditve bomo ponazorili na primeru Galicijskega glasbenega društva, ki je bilo ustanovljeno leta 1838 v Avstro-Ogrski, v kraljevini Galicija in Lodomerija, svojo dejavnost pa je nato nadaljevalo še od leta 1919 do 1939 v Drugi poljski republiki. Galicijsko glasbeno društvo obravnavamo kot družbenokulturni pojav, kar se odraža v njegovih številnih funkcijah. Raznolike dejavnosti so bile še posebej pomembne za večnacionalno družbo galicijske pokrajine. Društvo je vplivalo na razvoj poklicne in ljubiteljske glasbe v različnih družbenih in nacionalnih okoljih, obogatilo je zlasti koncertno dogajanje, podpiralo strokovno glasbeno izobraževanje, ne le v Lembergu, temveč v vsej Galiciji, služilo pa je tudi kot model drugim sorodnim ustanovam v podobnih mestih. Člani društva so se intenzivno ukvarjali z različnimi umetniškimi dejavnostmi, skrbeli so za estetsko izobraževanje družbe in vanjo vnašali nove dosežke evropske glasbe.

V društvu je bilo na stotine glasbenih ljubiteljev in amaterjev, pa tudi številni strokovni glasbeniki: pevci, instrumentalisti, dirigenti, skladatelji, učitelji in raziskovalci. Podpirali so dela lokalnih skladateljev, ne glede na njihovo poreklo. Zahvaljujoč pobudi društva in njegovih aktivnih članov so v Lembergu lahko prisluhnili izvrstnim glasbenikom tistega časa: Franzu Lisztu, Johannesu Brahmsu, Henryku Wieniawskemu, Stanislawu Moniuszku in drugim. V mestu

so poskrbeli za razvoj razvedrilnih dejavnosti, plese je spremljal orkester, skladatelji, ki so se ukvarjali s takšnimi prireditvami, pa so za navedene dogodke včasih pripravili tudi repertoar plesnih točk na primerno visoki umetniški ravni. Društvo je skrbelo tudi za dobrodelnost in je vsako leto organiziralo koncerte, ki so bili posvečeni pomoči potrebnim, revnim in bolnim. Zapustili so neprecenljivo glasbeno knjižnico, edinstvene rokopise in dokumente za prihodnje dediče. Njihov največji uspeh je bila ustanovitev konservatorija, ki je kmalu postal temelj strokovne glasbene izobrazbe, sprožil pa je tudi razcvet gledaliških in koncertnih ustanov v regiji.

Funktionen der Musikvereine in einem multinationalen soziokulturellen Umfeld (am Beispiel des Galizischen Musikvereins)

Musikvereine in Europa im 19. Jahrhundert spielten eine einzigartige Rolle bei der Gestaltung der soziokulturellen Strategien vieler Länder in der Phase des Übergangs von geschlossenen aristokratischen Salons zu demokratischen Institutionen und der Systematisierung des professionellen und liebhaberischen Musiklebens. Musikvereine waren besonders wichtig in multinationalen Regionen, wo sie als starker Faktor für das gegenseitige Verständnis und die Vereinigung der künstlerischen Bemühungen verschiedener Völker dienten, und in Zeiten interethnischer Konflikte sogar mehrmals zum "Mechanismus der Versöhnung" wurden. Ihr altruistisches und humanistisches Wesen manifestiert sich in verschiedenen Aktivitätsdimensionen, in denen das Hauptziel unverändert während der Jahrzehnte bewahrt ist: die Anhebung des Niveaus der Musikkultur entweder in breiteren Rahmen des ganzen Staates oder enger, nur in einzelner Region.

Diese allgemeinen Überlegungen richtet man an das Beispiel des Galizischen Musikvereins (GMV), welcher im Habsburgerreich 1838 auf dem Territorium des „Königreichs Galizien und Lodomerien“ gegründet wurde und dann seine Tätigkeit im Zweiten Rzecz Pospolita 1919–1939 fortsetzte. Man betrachtet den GMV als soziokulturelles Phänomen, welches sich in seinen vielfältigen Funktionen widerspiegelte. Die mannigfaltige Tätigkeit des Vereins war besonders bedeutsam für die multinationale Gesellschaft des galizischen Landes. Der GMV beeinflusste die Entwicklung der professionellen und liebhaberischen Musik in verschiedenen sozialen und nationalen Umgebungen, bereicherte wesentlich das Konzertleben, unterstützte professionelle Musikausbildung nicht nur in Lemberg, sondern in ganz Galizien, diente als Muster für ähnliche Institutionen in anderen Städten. Mitglieder des Vereins engagierten sich intensiv in verschiedenen künstlerischen Aktivitäten, kümmerten sich um die ästhetische Bildung der Gesellschaft, übernahmen die neusten Leistungen der europäischen Musik.

Zum Verein gehörten nicht nur Hunderte von Musikliebhabern und Amateuren, sondern auch zahlreiche hochprofessionelle Musiker – Sänger, Instrumentalisten, Dirigenten, Komponisten, Lehrer, Musikwissenschaftler. Hier förderte man das Schaffen der ortsansässigen Komponisten ungeachtet der nationalen Herkunft.

Dank der Initiative des GMV und seiner aktiven Mitglieder hörte Lemberg herausragende Musiker seiner Zeit – Franz Liszt, Johannes Brahms, Henryk Weniawski, Stanislaw Moniuszko usw. Der GMV entwickelte eine Unterhaltungskultur in der Stadt, die Bälle und Redouten mit Orchester begleitete, und Komponisten, die dazugehörten, schufen eigens für diese Veranstaltungen ein Tanzrepertoire auf dem entsprechenden künstlerischen Niveau. Der Verein war auch in der Wohltätigkeit aktiv und organisierte jährlich Benefizkonzerte für Bedürftige, Arme und Kranke. Er hinterließ eine unschätzbare Musikbibliothek, bewahrte einzigartige Manuskripte und Dokumente für die Nachwelt. Sein größter Erfolg war die Gründung des Konservatoriums, das zur Grundlage der professionellen Musikausbildung wurde und die Blütezeit der Theater- und Konzertinstitutionen in der Region gewährleistete.

Viktor Velek

Univerza v Ostravi
University of Ostrava

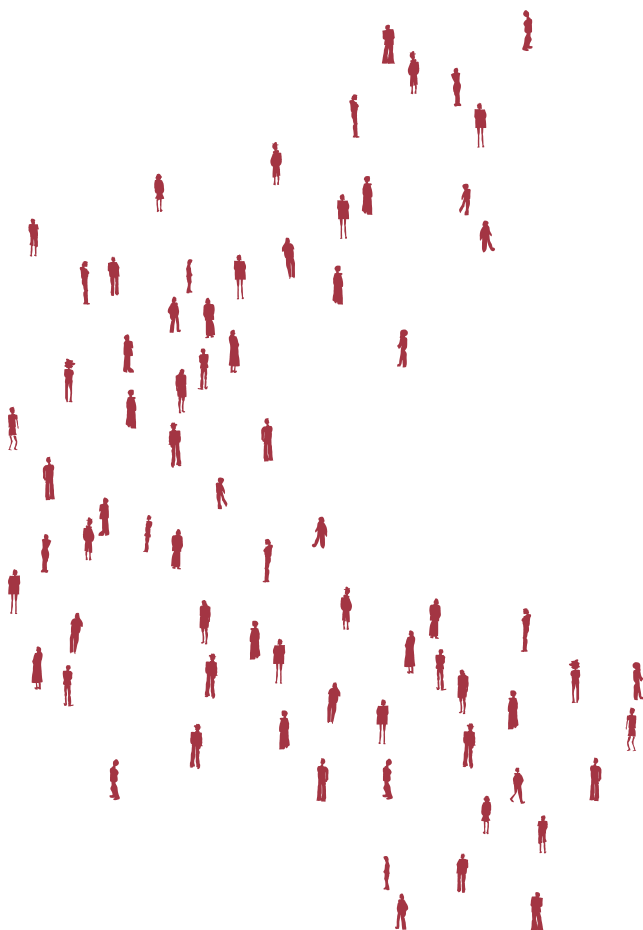
Matej Hubad v okviru glasbenega življenja slovanskih društev na Dunaju

Članek predstavlja delo slovenskega zborovodje, učitelja in organizatorja Mateja Hubada v Slovanskem pevskem društvu na Dunaju, enem najpomembnejših tamkajšnjih zborov. V društvu, ki je združevalo zlasti pripadnike slovanskih elit v mestu, so bili ljubitelji, polprofesionalni in profesionalni glasbeniki. Zborovodje so bili različnih slovanskih narodnosti, društvo pa je pritegnilo pozornost nemško govorečega Dunaja. Izjemno pomembna sta bila tudi dva koncerta slovenskega zbora Glasbena matica, ki je na Dunaju nastopil leta 1895 in 1896 – to je bil velik mejnik za zgodovino Glasbene matice in dunajsko slovansko zborovsko življenje. Hubada predstavimo z različnih vidikov: kot avtorja skladb, ki so jih izvajali na Dunaju, kot zborskega pevca in zborovodjo Slovanskega pevskega društva. Članek oriše tudi stike, ki jih je imel s Slovani na Dunaju, in pove več o skladbah, ki so shranjene v arhivih dunajskih slovanskih društev. Predstavljen je tudi odziv v tiskanih medijih [čeških, češko-dunajskih, nemških na Dunaju], ki so ga sprožile Hubadove dejavnosti.

Matej Hubad in the context of the musical life of Slavic societies in Vienna

The paper presents the work of the Slovenian composer, singer, musician, teacher and organiser Matej Hubad in the Slavic Singing Society in Vienna, one of the most significant choirs in the city. Bringing together mainly Slavic elites in Vienna, this society had members of various Slavic nations as choirmasters, attracted the attention of German-speaking Vienna, and combined amateurs,

semi-professionals and professionals. Equally valuable was the attention given to two concert performances of the Slovenian choir Glasbena Matica in Vienna [1895, 1896], which marked an important milestone not only in the history of Glasbena Matica, but also in the history of Slavic choral life in Vienna. Hubad is presented from several perspectives – as an author of his own compositions performed in Vienna, as a choral singer and as choirmaster of the Slavic Singing Society. The paper also contains an outline of his contacts with the Viennese Slavs and the representation of his compositions in the archives of the Slavic societies in Vienna. Also included is summary of the reception of Hubad's activities by the press [Czech, Czech-Viennese, German in Vienna].



Četrtek, 21. april / Thursday, 21 April
14.00–14.50 / 2.00–2.50 pm

Niall O'Loughlin

Univerza v Loughboroughu
Loughborough University

Londonska Filharmonična družba in njen prispevek k vnovični obuditvi britanskih skladateljev v 19. stoletju

V zgodnjem 19. stoletju je bila javna glasba v Londonu slabo organizirana. Standardi, ki so veljali za orkestre, so bili precej nizki, zato je skupina strokovnjakov leta 1813 ustanovila londonsko Filharmonično družbo z lastnim orkestrom. Organizirali so osem koncertov na leto, na katerih so izvajali simfonije, uverture, koncertantna dela, zborovsko in komorno glasbo. Člani filharmonije so bili večinoma instrumentalisti, nekaj je bilo pevcev in skladateljev, plačane članarine pa so bile na voljo le omejenemu številu premožnih ljubiteljev, ki so si jih lahko privoščili. Redno so igrali Haydnovo, Mozartovo in Beethovno glasbo, vključno z Deveto simfonijo, ki jo je Filharmonična družba tudi naročila. Pozneje so izvajali dela Spohra, Webra, Mendelssohna, Berlioz, Wagnerja in številnih drugih; našeti skladatelji so večinoma sami dirigirali svoja dela. Družba in ljubiteljski člani so želeli izvajati glasbo znanih tujih skladateljev, za nova dela britanskih skladateljev pa ni bilo opaziti nobenega navdušenja.

Skladatelj, pianist in dirigent Cipriani Potter je dogajanje spremenil. Kot polnopraven član Filharmonične družbe je lahko vplival na vsebino koncertnih programov, zato je vanje vključil britansko glasbo. Bil je tudi izvrsten pianist, ki je igral pomembna klavirska dela v komorni glasbi. Ko je kot solist sodeloval v programih Filharmonične družbe, je z njenim orkestrom izvedel številne Mozartove in Beethovne koncerte, na 32 koncertih pa je tudi dirigiral. Bil je višji profesor za klavir na takrat komaj ustanovljeni Kraljevi akademiji za glasbo – ki so jo vodili ljubitelji – od leta 1832 pa je bil tudi njen ravnatelj, kar je bil vpliven položaj. Filharmonična družba je izvajala veliko njegovih pomembnih del, pa tudi nekatera dela drugih britanskih skladateljev. Ta so se vse bolj vrstila pod vodstvom Michaela Coste, izvedbo ene Potterjevih simfonij pa je dirigiral celo Wagner. Njegov naslednik, William Sterndale Bennett, ki je bil pianist, skladatelj in dirigent, je močno utrdil položaj Filharmonične družbe, čeprav sta bila njen umetniški sloves in finančna varnost v zgodnjih osemdesetih letih 19. stoletja na nizki ravni; do tega je prišlo zaradi navzkrižnih interesov ljubiteljev in strokovnjakov ter zastarele administracije. Ko so pritegnili boljše dirigente in zagotovili finančno varnost, so se lahko talenti, kot so bili Hubert Parry, Alexander Mackenzie, Charles Villiers Stanford in številni drugi, razcveteli na prireditvah, ki jih je družba organizirala. Selitev v Kraljičino dvorano v osrednjem Londonu leta 1894 je pomagala preoblikovati ugled in status Filharmonične družbe. Kljub nenehnim umetniškim in finančnim težavam je londonska Filharmonična družba zagotovila svoj prispevek pri renesansi britanskih skladateljev.

The Philharmonic Society of London and its 19th century Contribution to the Rehabilitation of British Composers

In the early 19th century, public music in London was disorganised. Because the standard of orchestral playing was generally poor, in 1813 a group of professionals established the Philharmonic Society of London with its orchestra to perform eight concerts a year, including symphonies, overtures, concertante works, vocal ensembles and chamber music in its repertoire. The members of the Philharmonic were mostly instrumentalists, some singers and a few composers, while subscriptions were available to a very limited number of wealthy amateurs who could afford them. Music by Haydn, Mozart and Beethoven (including the Ninth Symphony, which the Philharmonic commissioned) regularly appeared, and later music by Spohr, Weber, Mendelssohn, Berlioz, Wagner and many others, most of whom also conducted their own works. Because of the desire of the Society and the amateur subscribers to perform music by well-known foreign composers, there was no enthusiasm for new works by British ones.

The composer, pianist and conductor Cipriani Potter changed this. As a full professional member of the Philharmonic Society he could influence the content of the programmes of the concerts to include British music, and as an outstanding pianist he performed prominent piano parts in chamber music. When solo concertos were included in the programmes, he performed numerous Mozart and Beethoven concertos with the Society's orchestra, as well as conducting some 32 concerts. Significantly he was also senior piano professor at the newly founded Royal Academy of Music [run by amateurs] and from 1832 was its principal, a position of considerable influence. A number of his important works were performed by the Philharmonic Society, in addition to a few by other British composers. The number of these increased under Michael Costa, and even Wagner conducted a symphony by Potter. His successor, William Sterndale Bennett, a pianist, composer and conductor, then provided a firm foundation for the Society, although by the early 1880s the artistic standing of the Philharmonic and its financial security were both at a very low level because of the conflicting interests of the amateurs and professionals, and the outdated form of administration. With greatly improved conductors and financial security, the talents of Hubert Parry, Alexander Mackenzie, Charles Villiers Stanford and many others, most notably Edward Elgar, could blossom in the Philharmonic's performances. The move to the outstanding new Queen's Hall in central London in 1894 helped to transform the Philharmonic Society's reputation and status. Despite its constant artistic and financial difficulties the Philharmonic Society of London was thus able to assist the renaissance of British composers.

Wolfgang Marx

Univerzitetni kolidž Dublin
University College Dublin

Glasbena kultura in raziskave na Irskem v 19. stoletju

Irška je bila v 19. stoletju del Združenega kraljestva. Nikoli ni bila »das Land ohne Musik«, kot je bila to Anglija, vendar je bilo glasbeno življenje na Irskem na začetku 19. stoletja dosti revnejše kot stoletje poprej. Temu so botrovali politični razlogi: irski parlament so razpustili leta 1800 in skoraj vsi aristokrati, ki so bili meceni umetnikov, so se preselili v London, ki je predstavljal središče moči. Poleg tega se industrijska revolucija Irske skoraj ni dotaknila, zato tam ni bilo niti bogatih predstavnikov industrije niti znatnega srednjega sloja, ki bi lahko nadomestila aristokrate.

Zanimanje za irsko glasbeno življenje (in zgodovino) je začelo rasti šele skupaj z gelskim obuditvenim gibanjem ob koncu stoletja. Cilj gibanja je bila »de-anglizacija Irske«, česar so se lotili s strategijo v treh korakih: ponovna uvedba in krepitev uporabe irskega jezika, posebnih irskih športov (irski nogomet, hurling/camogie) in – nenazadnje – irske glasbe. Gelska liga, ustanovljena leta 1893, je bila vodilna pri teh prizadevanjih, enako pa velja tudi za *Feis Ceoil*, letni glasbeni festival in glasbeno tekmovanje, ki je prvič potekalo leta 1897. Vse naštetje je obudilo tudi zanimanje za narodno zgodovino, vključno z glasbeno zgodovino, o čemer priča tudi delo *Zgodovina irske glasbe* Williama H. Grattana Flooda, ki je izšlo leta 1905.

Članek sledi pojavom v irski glasbeni zgodovini v dolgem 19. stoletju, ljubiteljski in profesionalni kulturi ter ključnim akterjem, institucijam in društvom, ki so vplivala na razvoj glasbenega dogajanja do prve svetovne vojne in razglasitve irske neodvisnosti leta 1922.

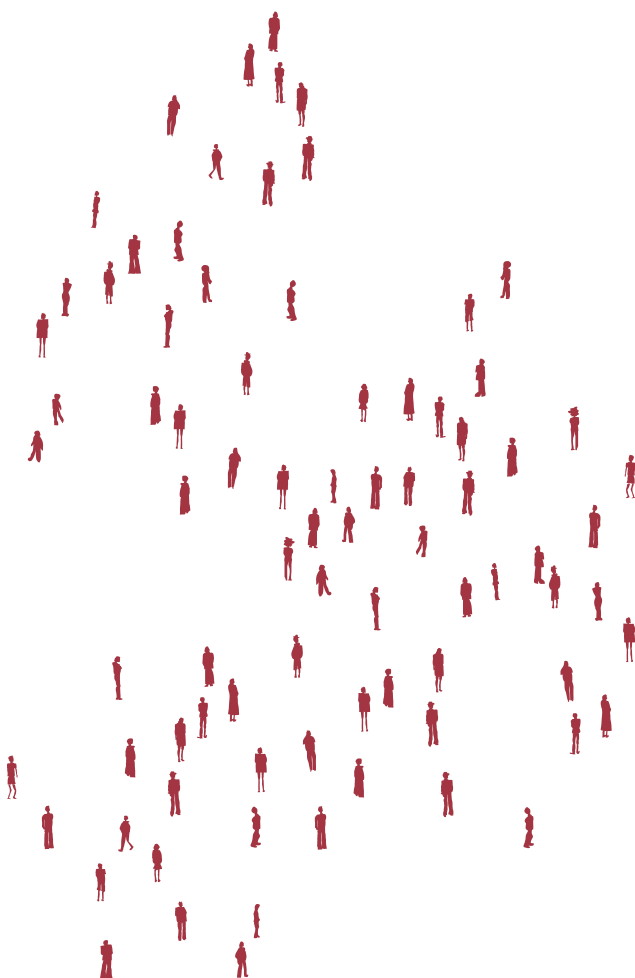
Musical Culture and Research in 19th Century Ireland

In the 19th century Ireland was part of the United Kingdom. While it never was a Land ohne Musik in quite the same way as England, its musical life in the 1800s was significantly diminished compared to the previous century. This had political reasons: the Irish parliament was dissolved in 1800, and virtually all the aristocrats who had served as patrons of the arts relocated to London, where power now resided. At the same time Ireland remained relatively untouched by the Industrial Revolution, so that neither rich industrialists nor a sizeable middle class emerged that could have replaced them.

Interest in Irish musical life (and history) increased only with the Gaelic Revival movement at the end of the century. Its goal of a "De-Anglicisation of Ireland" was pursued via a three-pronged strategy: reintroducing/furthering the use of the Irish language, of specific Irish sports (Irish football, hurling and camogie) and – last but not least – of Irish music. The Gaelic League (founded in 1893) was a key player in

this effort, as was the Feis Ceoil (an annual competitive music festival first held in 1897). In this context a new interest in the nation's past – including its musical one – emerged, with William H. Grattan Flood's A History of Irish Music (1905) a key example of this trend.

This paper will trace trends in Irish musical history of the long 19th century, its amateur and professional culture, and the key players, institutions and societies that influenced its development up to the First World War and Irish independence in 1922.



Četrtek, 21. april / Thursday, 21 April

15.00–15.50 / 3.00–3.50 pm

Michal Ščepán

Inštitut za muzikologijo Slovaške akademije znanosti
Institute of musicology of the Slovak Academy of Sciences

Vloga glasbenih društev v glasbenem življenju Bratislave 19. stoletja

Konec 18. stoletja je Bratislava izgubila naziv madžarske prestolnice, kar je znatno vplivalo na tamkajšnje glasbeno življenje. Osrednja oblast se je preselila v Budo, z njo pa tudi večji del posvetne in cerkvene aristokracije, ki je do takrat z mecenstvom pomembno vplivala na glasbene dogodke v mestu. Čeprav glasbeno dogajanje ni povsem zamrlo, je v naslednjem stoletju glavno vlogo v njegovem razvoju prevzela buržoazija. Kulturne potrebe njegovih predstavnikov so pripeljale do nove oblike glasbene ustanove – glasbenega društva. V 19. stoletju je bilo v Bratislavi dejavnih več glasbenih društev, ki so služila različnim namenom: od družbenih do izobraževalnih in seveda tudi umetniških. Najbolj razširjena oblika glasbenega društva je bil zbor, še posebej v drugi polovici stoletja. Zbora Pressburger Liedertafel in Pressburger Singverein sta bila sicer ljubiteljska, vendar sta dosegla visoko raven umetniškega ustvarjanja skupaj z drugimi zbori delavskih društev, kot sta bila Typographenbund ali Magnet. Društvo Kirchenmusikverein zu St. Martin je bilo eno glavnih v bratislavskem glasbenem življenju zaradi različnih funkcij, ki jih je opravljalo. Čeprav je bilo društvo cerkveno, se pri ustvarjanju niso omejili le na versko glasbo, temveč tudi na posvetno, vključno z glasbeno dramo. Našteta glasbena društva so povezovali skupni zborovodje, kot so bili Anton Strehlen, Josef Kumlik, Karl Mayrberger in Eugen Kossow. Njihovi glasbeni okusi niso vplivali le na sestavo repertoarja, temveč tudi na podporo, ki so jo izrekli izbranim skladateljem, zlasti Franzu Lisztu. Znani tuji glasbeniki so pogosto nastopali na koncertih kot gostujoči solisti, s čimer so prireditvam vtisnili pečat pomembnega družbenega dogodka.

Članek obravnava glasbena društva v Bratislavi v 19. stoletju in se osredotoča na njihovo ustanavljanje, primerjavo ter stike s tujimi ustanovami in osebnostmi.

The role of music associations in the musical life of Bratislava during the 19th century

At the end of the 18th century, Bratislava lost its status as the capital of Hungary, and this change significantly affected the character of its musical life. Not only the central authorities moved to Buda, but also a large part of the secular and ecclesiastical aristocracy, which until then had influenced the musical performances in the city significantly through their patronage. Although those activities did not end completely, the bourgeoisie took over the major role in

the development of musical life in the following century. The cultural needs of its representatives led to the establishment of a new form of music institution – a music association. During the 19th century several music associations were active in Bratislava. They served a variety of purposes, from social to educational, and of course artistic. The most widespread type of music association, especially from the second half of the century, were choirs. Although on an amateur basis, Pressburger Liedertafel and Pressburger Singverein reached a high level of artistic production together with other choirs of workers' associations such as Typographenbund or Magnet. Due to its multi-functionality, Kirchenmusikverein zu St. Martin had a dominant role in Bratislava's musical life. Despite its church background, its productions were not limited to sacred music, but also included the profane, including music drama. The previously mentioned music societies were associated through shared choirmasters, such as Anton Strehlen, Josef Kumlik, Karl Mayrberger or Eugen Kossow. Their musical preferences not only influenced the repertoires, but also contributed to the promotion of selected composers, especially Franz Liszt. Prominent musicians from abroad often performed at their concerts as guest soloists, which were seen as important social events.

This paper deals with music associations in Bratislava during the 19th century, and focuses on their establishment, comparisons, and contacts with foreign institutions and personalities.

Danutė Petrauskaitė

Litovska akademija za glasbo in gledališče
Lithuanian Academy of Music and Theatre

Pomen litovskih društev za razvoj nacionalne glasbene kulture in državnosti

S kulturnega vidika se je 19. stoletje v Litvi začelo že leta 1795, ko je postala del carske Rusije, končalo pa leta 1914, ko je izbruhnila prva svetovna vojna. To so bili časi pomanjkanja, gospodarske prikrajšanosti in vstaj, ki so jih zaznamovali prelivanje krvi, deportacije in izseljevanje, hkrati pa tudi časi, ko je začela zoreti nacionalna zavest in se je med kmeti oblikoval sloj izobražencev ter glasbena kultura. Čeprav pogoji za razvoj umetnosti in znanosti v Litvi niso bili najprimernejši, jim je uspelo prehoditi vso pot od oblikovanja etnične identitete do koncepta državnosti, kar pomeni od zapisovanja ljudskih pesmi do nastanka nacionalne himne, ki je leta 1918, ko je Litva postala neodvisna država, postala tudi državna himna.

Med letoma 1864 in 1904, ko je bilo prepovedano tiskanje v latinici, so bila v Litvi dejavna samo ruska glasbena društva. V drugih državah, celo v ruski prestolnici, so se Litovci smeli zbirati za družbene ali kulturne namene, kar so tudi izkoristili in ustanovili ljubiteljske zборе, ki so jih vodili strokovni vodje. Na glasbeno in

nacionalno oživitev so močno vplivala društva Litovcev, ki so dolgo časa prebivali v Mali Litvi, na območju nekdanje Prusije. Zbirali so se in prepevali litovske pesmi, organizirali pevske festivale in tiskali litovske knjige ter partiture, ki so jih tihotapci knjig skrivaj tihotapili prek nemško-ruske meje. Litovska društva so se istočasno oblikovala tudi v ZDA, v Litvi pa so jih zahvaljujoč cerkvenim organistom in zborovodjem začeli ustanavljati šele po letu 1904. Začetek zborov je pospešil proces glasbene profesionalizacije in spodbudil prizadevanja za neodvisnost.

The significance of Lithuanian societies for the development of national musical culture and statehood

From a cultural perspective, the 19th century for Lithuania started in 1795, after most of it had become part of the Tsarist Russian Empire, and ended in 1914, with the outbreak of the First World War. On the one hand, those were times of hardship, economic deprivation, and uprisings, marked by blood, deportations, and emigration. On the other hand, it was the beginning of the maturation of national consciousness and the formation of a peasant intelligentsia and musical culture. Despite the unfavourable conditions for the development of art and science, Lithuania managed to go all the way from the early manifestations of ethnic identity to the concept of statehood, i.e. from collecting folk songs to the composition of the National Hymn, which in 1918, after the establishment of the independent state of Lithuania, became its anthem.

In the years when publishing texts using Latin characters was banned (1864–1904), only Russian music societies operated in Lithuania. However, in other countries, even in the capital city of Russia, Lithuanians were allowed to gather for social or cultural purposes. Taking advantage of this, they formed amateur choirs led by professional leaders. The development of music and the national revival was greatly influenced by the societies of ethnic Lithuanians who had for a long-time lived in Lithuania Minor, the former Prussian lands: they collected and sang Lithuanian songs, organised song festivals, and printed Lithuanian books and sheet music, which were secretly transported across the German-Russian border by smugglers. Simultaneously, Lithuanian societies were forming in the USA, while in Lithuania, thanks to church organists and choir leaders, they were first established after 1904. The beginning of the choral movement accelerated the process of music professionalisation and promoted the aspiration for independence.

Četrtek, 21. april / Thursday, 21 April

16.00–16.50 / 4.00–4.50 pm

Lana Šehović

Univerza v Sarajevu

University of Sarajevo

Obiski dunajskih pevskih društev v Sarajevu – priložnost za preoblikovanje koncertne dejavnosti, za katero so skrbela lokalna društva konec 19. stoletja?

Pevska društva so se v glasbenem življenju Sarajeva ter Bosne in Hercegovine začela pojavljati konec 19. stoletja. Pobudniki so bili priseljenci z različnih koncev monarhije, ki so ustanavljali mednarodna društva, posvečena negovanju in ohranjanju bidermajerskega glasbenega sloga in družbenih dejavnosti, ki so bile značilne za zahodnoevropske države. Oblasti so bile naklonjene delu mednarodnih društev, saj so spodbujala vrednote, ki jih je podpiral tudi sam avstroogrski politični aparat. Poseben pomen med mednarodnimi društvi je imelo društvo »Männergesangverein« [1887], ki je postalo središče sarajevske ljubiteljske glasbene dejavnosti. Imelo je tesne povezave s sorodnimi dunajskimi društvi, kot sta bili »Wiener Männergesangverein« in »Wiener Schubertbund«, ki jih je Sarajevo večkrat gostilo v sodelovanju z lokalnimi pevskimi zbori.

V članku z analizo besedilnih virov iz časnikov in revij tistega obdobja preučimo obiske dunajskih gostov, razloge zanje in njihove učinke. Naš cilj je najti odgovor na vprašanje, ali so povezave med sarajevskim društvom "Männergesangverein" in dunajskimi gosti nastale zaradi družbeno-političnega ozadja ali je šlo za kulturne potrebe in domotožje priseljencev. Z drugimi besedami, ali so obiski tujih društev predstavljali način za lokalno skupnost priseljencev, da je ostala povezana z družbenim okoljem avstroogrskih središč, kot so bili Dunaj, Budimpešta, Zagreb ali Ljubljana? Kaj je bil pravi namen teh obiskov? Ali so predstavljali priložnost za preoblikovanje in izboljšanje kakovosti lokalnih pevskih društev? To so le nekatera vprašanja, na katera bomo skušali odgovoriti v članku.

Vienna Choral Societies' visits to Sarajevo – an opportunity for redefining concert activities by local societies of the end of the 19th century?

The appearance of choral societies in the musical life of Sarajevo and BiH could be noted at the end of the 19th century. The leaders of these ideas were settlers from various parts of the Austro-Hungarian Empire, who worked on establishing international societies focused on nourishing music of the Biedermeier type, and social activities characteristic of the countries in the western part of Europe.

The authorities eyed the work of international societies benevolently, since they promoted the values backed by the Austro-Hungarian political apparatus itself. Among the various international societies, particular significance was attached to "Männergessangverein" (1887), which became the epicentre of Sarajevo's amateur musical activity. This society had strong connections with Viennese associations that had a similar orientation, such as "Wiener Männergessangverein" or "Wiener Schubertbund", which visited Sarajevo several times with the cooperation of local choral societies.

Analysing the available sources in periodicals, this paper will discuss visits made by Viennese guests, attempting to define their reasons and results. The aim is to provide an answer to the question as to whether the connections between Sarajevo's "Männergessangverein" and guests from Vienna had a socio-political background, or was it more to meet a cultural need and address the settlers' homesickness? In other words, were the visits by foreign societies a means for the local immigrant community to try to remain connected with the social milieu of Austro-Hungarian centres such as Vienna, Budapest, Zagreb or Ljubljana? The true background of these visits, and whether they were an opportunity to redefine and improve the quality of local choral societies' work, are only some of the questions the paper will deal with.

Nada Bezić

Univerza v Zagrebu
University of Zagreb

Podobnosti in razlike: primerjava Glasbene matice Ljubljana in glasbenih društev v Zagrebu (Hrvaški glasbeni zavod in Hrvaško pevsko društvo "Kolo") v obdobju do prve svetovne vojne.

Glasbena društva v Habsburški, kasneje Avstro-Ogrski monarhiji so imela večinoma podobne razvojne poti, predvsem pa so taka južnoslovanska društva idealna za primerjavo, ki bi lahko bila koristna za glasbeno zgodovino širše regije. V zvezi z glasbenimi društvi v Ljubljani – Filharmonično družbo in Glasbeno matico – ponuja zgodovina zagrebškega Hrvaškega glasbenega zavoda (HGZ) različne vidike primerjave: po eni strani je HGZ pendant Filharmonični družbi, po drugi pa ima veliko skupnega z Glasbeno matico. Glede na izrazito narodnostno usmerjenost Glasbene matice je za primerjavo zagrebških in ljubljanskih glasbenih društev zanimivo tudi Hrvaško pevsko društvo Kolo, eden od nosilcev zagrebškega glasbenega življenja od svoje ustanovitve leta 1862 do razpada kmalu po koncu druge svetovne vojne. HGZ je bolj podoben Filharmonični družbi zaradi letnice ustanovitve [1827 v primerjavi z letom 1794; Glasbena matica in Kolo sta bila ustanovljena v drugi polovici 19. stoletja] kot tudi zaradi pretežno mednarodne usmerjenosti v 19. stoletju [čeprav še zdaleč ne tako germansko usmerjene, kot je bila Filharmonična družba].

Raziskava bo razdeljena na dva dela. Najprej bomo segmente delovanja Glasbene matice primerjali z zagrebškimi glasbenimi društvi, torej HGZ in pevskim društvom Kolo: prirejanje koncertov, dejavnost njihovih amaterskih ansamblov, glasbeno založništvo, glasbene šole. Nato bomo raziskali njihovo sodelovanje, torej stike Glasbene matice z obema zagrebškima društvoma, medsebojna gostovanja (Ljubljana, Zagreb) in recepcijo koncertov Glasbene matice v Zagrebu.

Čeprav bo raziskava zajemala obdobje do prve svetovne vojne, kar je tudi tema simpozija, bo na koncu referata še vzporednica s poznejšimi usodami vseh štirih društev, pri čemer je neprekinjeno preživetje HGZ do današnjih dni – še posebej kljub veliki krizi zadnjih nekaj let – občudovanja vreden podatek.

Similarities and differences: comparison of the Ljubljana Glasbena Matica and music societies in Zagreb (Hrvatski Glazbeni Zavod and Hrvatsko Pjevačko Društvo “Kolo”) in the period up to WWI

Music societies in the Habsburg Monarchy and later on in the Austro-Hungarian Empire usually developed in a similar fashion; above all, such south Slavic societies are ideal for comparison that could prove useful for the music historiography of the wider region. As regards music societies in Ljubljana [the Philharmonic Society and Glasbena Matica], the history of Hrvatski Glazbeni Zavod [the HGZ] offers various aspects of comparison; on the one hand, the HGZ is similar to the Philharmonic Society, but on the other has a lot in common with Glasbena Matica. In view of the distinctly national tendencies of Glasbena Matica, the comparison of music societies of Zagreb and Ljubljana is also interesting due to Hrvatsko Pjevačko Društvo “Kolo”, one of the leading bodies in Zagreb’s music life from its founding in 1862 to its dissolution shortly after WWII. The HGZ shares more similarities with the Philharmonic Society in terms of the period in which they were founded [1827 and 1794, respectively; Glasbena Matica and “Kolo” were founded in the second half of the 19th century] as well as due to the mostly international orientation in the 19th century [although the HGZ did not lean nearly as much towards the Germanic culture as the Philharmonic Society].

The research will be divided into two parts. First, segments of Glasbena Matica’s activity will be compared with the Zagreb music societies [the HGZ and the “Kolo” society] in terms of organising concerts, the activity of their amateur ensembles, music publishing, and music schools. Next, we will research their collaboration, namely contacts of Glasbena Matica with both Zagreb societies, mutual guest performances [Ljubljana, Zagreb], and the reception of concerts given by Glasbena Matica in Zagreb.

Although the research will comprise the period up to WWI, which is also the subject of the symposium, the final section of the paper will compare the subsequent fates of all four societies, whereby the uninterrupted existence of the HGZ to the present day – even despite the great crisis of recent years – is especially admirable.

Petek, 22. April / Friday, 22 April

9.00–9.30 / 9.00–9.30 am

Katja Škrubej

Univerza v Ljubljani
University of Ljubljana

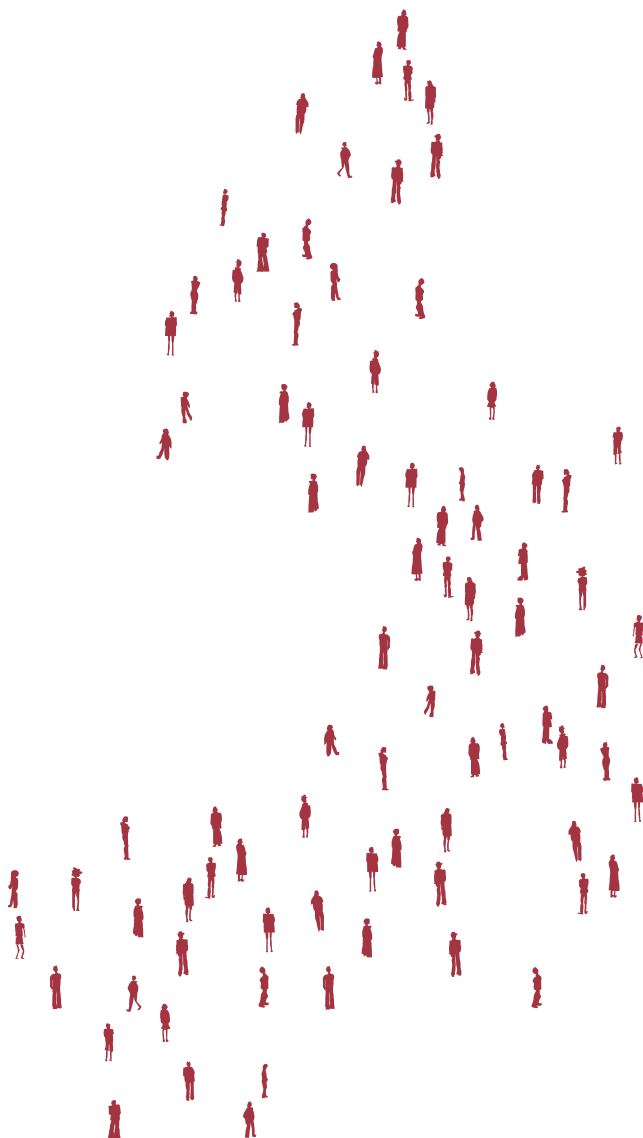
Temelj svobodne države je svobodno društvo? Kontinuitete in prelomi po letu 1849

Eden od prvih državnih zakonov, sprejetih po revoluciji leta 1848 in oktroirani ustavi Franca Jožefa marca 1849, je bil provizorični zakon o lokalni samoupravi. Prvi člen tega zakona, programatičen v svojo naravi in liberalen po vsebini, je postal slaven zaradi poudarka na svobodi teritorialno opredeljenih lokalnih skupnosti (*die freie Gemeinden*) kot temeljev tako imenovane svobodne države (*der freie Staat*). Širši sloji prebivalstva, ki so imeli precej težav z razumevanjem bistvenih postrevolucionarnih sprememb pri vodenju države (voljeni parlamenti, delitev oblasti med njimi in cesarjem ipd.), pa niso imeli nobenih težav z razumevanjem, da morajo lokalne skupnosti voditi voljeni župani in sveti, ki so za dobro upravljanje in vodenje financ odgovorni svojim volivcem. V nasprotju s splošnim mnenjem so namreč pri nas v mnogih primerih poznali primerljivo organizirane oblike družbenega življenja na lokalni ravni že stoletja. Novembra 1867 so sprejeli zakon o društvnem pravu (*Gesetz über das Vereinsrecht*). Glavni namen mojega prispevka je predstaviti, koliko in v katerih oblikah je bila svoboda delovanja društev – posredno pa tudi ustvarjalna svoboda posameznikov, ki so bili v ta društva povezani – na podlagi novega zakona spodbujevana ali morda zgolj tolerirana ali jo je država mogoče celo ovirala in v čem so bile razlike s prejšnjim obdobjem po eni strani in v čem, po drugi strani, s tistim, ki je sledilo.

The foundation of a free state is a free association? Continuity and change after 1849

*One of the first pieces of state legislation after the revolution of 1848 and the new constitution, imposed by Franz Joseph in March 1849, was the provisional Local Communities Act. Its first article, programmatic in nature and liberal in content, became famous for its emphasis on the freedom of a territorially defined local communities (*die freien Gemeinden*) as a basis for a so-called free state (*der freie Staat*). While the general population did not seem to grasp the fundamental post-revolutionary changes in the running of the state (elected parliaments and the division of powers between them and the Kaiser after 1849), the population had no problems understanding that local communities should be run by elected mayors and councils, responsible to the electorate for good management and sound finances, because – contrary to general view – in many cases, the preceding forms of local organisation had had similar characteristics for centuries. In November 1867, the Act on Associations (*Gesetz**

über das Vereinsrecht] was passed. It is the main purpose of this paper to explore to what degree and in which forms the freedom of associations – and indirectly, the creative freedom of individuals, joined in such organisational forms – was being championed or merely tolerated by the Act and subsequent measures, or was perhaps even curtailed by the state, and how that was different from the preceding period on the one hand, and from the one that followed on the other.



Petek, 22. April / Friday, 22 April

9.30–10.45 / 9.30–10.45 am

Maruša Zupančič

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti

Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts

Vloga in prispevek priseljenih glasbenikov v glasbenih društvih na Slovenskem do razpada Avstro-Ogrske

Priseljeni glasbeniki so igrali ključno vlogo pri razvoju glasbene kulture na Slovenskem vse do razpada Avstro-Ogrske. Na slovenska tla so se začeli priseljevati od poznega 18. stoletja, zlasti z avstrijskega geografskega območja in iz čeških dežel. Nepogrešljivi so bili pri spodbujanju glasbenega življenja Filharmonične družbe v Ljubljani, vodilne institucije v regiji, ustanovljene leta 1794. Družba je organizirala akademije (koncerte), sodelovala pri različnih glasbenih dogodkih, od dvajsetih let 19. stoletja pa je skrbela tudi za glasbeno izobrazbo. Proti koncu 19. stoletja so priseljeni glasbeniki zasedali vodilne položaje v različnih glasbenih ustanovah: v nemško usmerjenih glasbenih društvih v Mariboru (*Marburger philharmonischer Verein*), Celju (*Cillier Musikverein*) in na Ptujju (*Pettauer Musikverein*), v slovensko usmerjeni Ljubljanski čitalnici in Glasbeni matici v Ljubljani ter drugih manjših glasbenih društvih. Na začetku dvajsetega stoletja so krojili koncertno življenje v podružnicah Glasbene matice v Celju, Kranju in Novem mestu ter v vseslovanskem, kasneje predvsem slovensko usmerjenem Narodnem domu v Trstu. V več kot stoletje dolgem obdobju so na Slovensko prinesli sodoben repertoar in napisali številna glasbena dela. Vodilno vlogo so igrali tudi pri razvoju virtuoze instrumentalne igre, komorne, zborovske in simfonične glasbe. Z uvedbo učnih načrtov in na novo napisanih glasbenih priročnikov – na primer metodičnih del in pesmaric – so v glasbeno-izobraževalni sistem prinesli številne dobrodošle spremembe. Izšolali so prvo pomembno generacijo slovenskih glasbenikov, ki je nadaljevala njihovo izročilo in dediščino, da smo jima priča še danes.

The Role and Contribution of Foreign Musicians to the Music Society in the Slovene Lands until the Dissolution of Austria-Hungary

Foreign musicians [“migrants”] played a key role in the development of musical culture in the Slovene lands until the dissolution of Austria-Hungary. From the late eighteenth century onwards, proficient musicians from other parts of the Habsburg Monarchy began to arrive in the Slovene lands, especially from the Austrian territory and the Czech lands. They were indispensable in promoting the musical

life of the Philharmonic Society (Philharmonische Gesellschaft) of Ljubljana, founded in 1794, which was the leading music institution in the region. The Society organized academies (concerts) and contributed to various musical events and, from the 1820s on, to music education. Towards the end of the nineteenth century, these musicians from abroad took up leading roles at various institutions: at the German-speaking music societies in Maribor (Marburger philharmonischer Verein), Celje (Cillier Musikverein) and Ptuj (Pettauer Musikverein), at the Slovenian Reading Society (Ljubljanska čitalnica) and the Slovene Music Society (Glasbena Matica) in Ljubljana, and several smaller music associations. At the beginning of the twentieth century, they also shaped the concert life of the Slovene Music Society's branches in Celje, Kranj and Novo mesto and of the Pan-Slavic, later more Slovenian-oriented, Trieste National Hall (Narodni dom v Trstu). For more than a century, musicians from abroad brought contemporary repertoire to the Slovenian lands and composed numerous works in the country. They played a leading role in the development of virtuoso instrumental playing, chamber, choral and symphonic music. By introducing curricula and writing music manuals and songbooks, they also brought many important changes to music education. They trained the first important generation of Slovenian musicians who furthered a tradition and legacy that we can still witness today.

Jernej Weiss

Univerza v Ljubljani, Univerza v Mariboru
 University of Ljubljana, University of Maribor

Prispevek čeških glasbenikov k oživitvi glasbene dediščine Jacobusa Handla Gallusa na Slovenskem

V referatu bo predstavljen prispevek posameznih čeških glasbenikov, ki so v začetku 90. let 19. stoletja spodbudili oživitev glasbene dediščine Jacobusa Handla Gallusa na Slovenskem. Tako Glasbena matica Ljubljana kot ljubljansko Cecilijino društvo, dve poleg Filharmonične družbe v Ljubljani tedaj osrednji glasbeni ustanovi na Slovenskem, sta imeli v svojih vrstah številne češke glasbenike. Ti so med drugim s svojim vsestranskim delovanjem odločilno prispevali tudi k realizaciji dveh zgodovinskih koncertov, ki pri nas naznanjata začetek ponovnega odkritja Gallusa: tako koncerta ob 300. obletnici skladateljeve smrti v ljubljanski stolnici, na katerem je 12. julija 1891 pod vodstvom Antona Foersterja zazvenela Gallusova parodična maša *Missa super Elisabeth Zachariae* [SQM 6], kot znamenitega koncerta skladateljevih motetov in moralij 9. junija 1892 v Redutni dvorani v izvedbi zboru Glasbene matice Ljubljana pod vodstvom Mateja Hubada. Prav z izvedbo obeh koncertnih dogodkov kot tudi drugih spremljevalnih prireditev so posamezni češki glasbeniki pomembno prispevali

k zavesti o tradiciji in kontinuiteti umetniške glasbe na Slovenskem. Tudi sicer je bilo delovanje Glasbene matice Ljubljana in tudi tamkajšnjega Cecilijinega društva močno odvisno od čeških glasbenikov, ki so nekakšen vezni člen med omenjenima ustanovama ter drugimi glasbenimi društvi pri nas.

The contribution made by Czech musicians to reviving the musical legacy of Iacobus Handl Gallus in Slovene lands

This paper will present the contribution of various Czech musicians who encouraged the revival of the musical legacy of Iacobus Handl Gallus in Slovene lands at the beginning of the 1890s. The members of both the Glasbena Matica and the Cecilian Society (Cecilijino društvo), two central Slovene musical institutions alongside the Philharmonic Society in Ljubljana, included many Czech musicians. Thanks to their all-round activities, they made a decisive contribution to staging two historical concerts, which marked the beginning of Gallus's rediscovery in Slovenia. The first concert – Gallus's parody mass Missa super Elisabeth Zachariae [SQM 6], directed by Anton Foerster, was held on 12 July 1891 in the Ljubljana cathedral to mark the 300th anniversary of the composer's death. Meanwhile, the second concert of Gallus' motets and madrigals was performed on 9 June 1892 in the Redutna dvorana concert hall by the Glasbena Matica choir, led by Matej Hubad. These two concerts, together with other accompanying events, were an important way in which some Czech musicians helped raise awareness about the tradition and continuity of Slovene music. Both the Glasbena Matica and the Cecilian Society also depended heavily on Czech musicians who formed a link between the two institutions and other Slovene musical societies.

Matjaž Barbo

Univerza v Ljubljani
University of Ljubljana

Alfred Khom, prizadevni zborovodja, spretni skladatelj in izkušeni glasbenik, razpet med pevsкими omizji in filharmoničnimi prizadevanji

V Linzu rojeni Alfred Khom (1825–1893) je dobro desetletje deloval v Ljubljani, kjer se je po besedah sodobnikov uveljavil kot izkušeni [tüchtiger] glasbenik, spretni [geschickter] skladatelj in prizadevni [braver] zborovodja. Deloval je kot pevski učitelj Filharmonične družbe in vodja njenega moškega zbora. Srečamo ga kot izjemno aktivnega glasbenika v Katoliškem društvu rokodelskih pomočnikov [Katholischer Gesellenverein], nekaj časa pa je bil tudi organist v cerkvi nemškega viteškega reda v ljubljanskih Križankah. Ob vsem tem pa se je zlasti uveljavil s pisanjem glasbe za gledališki oder.

Tako je sodeloval pri glasbi za odmevne postavitve igre *Die muthigen Weiber von Veldes* Ludvika Germonika, tako v nemškem izvorniku kot obeh slovenskih prevodih A. Umka Okiškega oziroma L. Prešerna [*Pogumne Gorenjke* in *Serčne Blejke*]. Njegovo delo, ki se je deloma opiralo tudi na slovensko ljudsko pesem, je odmevalo in bilo z uspehom izvajano tudi po tem, ko se je preselil iz Ljubljane. V poznih letih na Dunaju je ohranil stike s Kranjsko, ki jo je s svojim delom nedvomno tako na profesionalnem kot ljubiteljskem področju močno zaznamoval.

Alfred Khom, a diligent choirmaster, skilful composer and experienced musician, torn between choral and philharmonic endeavours

Born in Linz, Alfred Khom (1825–1893) worked in Ljubljana for a little over a decade, where, according to his contemporaries, he established himself as an experienced [tüchtiger] musician, a skilful [geschickter] composer and a diligent [braver] choirmaster. He worked as a singing teacher at the Philharmonic Society and as a choirmaster of the Society's men's choir. We encounter Khom as a highly active musician at the Catholic Journeymen's Association [Katholischer Gesellenverein] and, for a time, an organ player at the Church of the Teutonic Knights Order in Križanke in Ljubljana. He became especially known through writing music for the theatre. He participated in creating music for the resounding staging of a play entitled Die muthigen Weiber von Veldes by Ludwig Germonik, both in the German original and two Slovenian translations by A. Umek Okiški and L. Prešeren [Pogumne Gorenjke and Serčne Blejke]. Khom's work, which partly leaned on the Slovenian folk song, was resonant and successfully performed even after he left Ljubljana. In his later years in Vienna he kept in touch with Carniola, on which he left a significant mark both with his professional and amateur work.



Petek, 22. April / Friday, 22 April

11.00–11.50 / 11.00–11.50 am

Luisa Antoni

Samostojna raziskovalka
Independent researcher

Delovanje slovenskih, italijanskih in avstrijsko-nemških društev v Trstu v 19. stoletju

Po letu 1719, ko je cesarska oblast dodelila Trstu status proste luke, je demografska rast mesta spodbujala različne oblike druženja. Demografska rast mesta je bila skokovita: leta 1800 je bilo 20.900 prebivalcev, leta 1910 pa 230.000. Društva so postala žarišče kulturne in zabavne ponudbe, ki je v mestna gledališča privabljala navdušene obiskovalce.

Na Tržaškem so bila (predvsem v slovenskem in slovanskem kulturnem prostoru) številna glasbena društva in mnogi zbori, v katerih je nastajala bolj profesionalna ponudba. Prvi zametki tega kulturno-glasbenega življenja se uveljavljajo prek *bésed* in *čitalnic* ter privabljajo v mesto glasbenike, ki so pomembni za razvoj slovenske glasbe (Jan Lego, Anton Hajdrih, Hrabroslav Volarič itd).

Pregled slovenskih/slovanskih, italijanskih in avstrijsko-nemških društev ter njihovega delovanja (s posebnim pogledom na glasbene ponudbe) bi nam omogočal, da dobimo celovito sliko tega, kar se je dogajalo v mestu, obenem pa, da razumemo, koliko so ta društva pripomogla k oblikovanju kulturnega življenja za prihodnjo profesionalizacijo kadrov.

Raziskovanje kulturnega in predvsem glasbenega življenja v 19. stoletju še ni dobilo pravega zagona in idejna zasnova te raziskave je prav ta: da bi postavila temelje za bolj poglobljeno predelavo tudi s primerjanjem s sočasnim delovanjem italijanskih in avstrijsko-nemških društev.

Activity of Slovenian, Italian and Austrian-German societies in Trieste in the 19th century

After 1719, when the imperial authorities conferred on Trieste the free port status, the rise in the city's population promoted various forms of socialising. The city's growth was dramatic, as the number of inhabitants jumped from 20,900 in 1800 to 230,000 in 1910. Societies became centres of culture and entertainment, which attracted enthusiastic visitors to the city's theatres.

*In the Trieste area, especially in the Slovenian and Slavic cultural sphere, there existed numerous music societies and choirs, which served as centres of development for more professional content. The origins of this cultural and music life caught on through *béседа**

events and reading societies, attracting musicians who went on to have a profound impact on the development of Slovenian music (Jan Lego, Anton Hajdrih, Hrabroslav Volarič, etc.).

A review of Slovenian/Slavic, Italian and Austrian-German societies and their activities (with a special focus on their music) would enable us to obtain a comprehensive picture of what went on in the city; at the same time, it would enable us to understand how much these societies contributed to the formation of cultural life with regard to the professionalisation of the related human resources.

Research into cultural and, above all, musical life in the 19th century is yet to gain real momentum, and this is precisely the concept behind this research: to lay the initial foundation for a more in-depth treatment, including by comparing the simultaneous functioning of Italian and Austrian-German societies.

Darja Koter

Univerza v Ljubljani
University of Ljubljana

Družbenopolitična vloga in kulturno-izobraževalno poslanstvo ptujskih glasbenih društev druge polovice 19. stoletja ter njihov vpliv na Glasbeno matico Ptuj

Spodnještajersko mesto Ptuj, ki je do konca prve svetovne vojne sodilo pod upravno središče deželne vlade v Gradcu, je v drugi polovici 19. stoletja veljalo za nemško mesto, čeprav leži na območju, ki so ga stoletja naseljevali Slovenci. Večina meščanov je bilo nemške narodnosti, medtem ko so Slovenci živeli predvsem v okolici in na podeželju. Med izobraženimi meščani so bili tudi vsestransko vplivni Slovenci različnih poklicev, vodilni v utrjevanju rodoljubnosti in razvoju splošne in glasbene kulture. Do 60. let 19. stoletja je bilo članstvo v glasbenih društvih narodnostno mešano, pomembni sta bili zgolj posameznikova razgledanost in pripadnost dejavnosti posameznemu društvu. Družbenopolitična in kulturna gibanja tega območja so sledila splošnim evropskim trendom ter od 70. let 19. stoletja stopnjevala politična nasprotja in utrjevala narodno zavest, pri čemer so imela vzgojno-izobraževalno in agitacijsko vlogo glasbena društva. Pevsko društvo *Männergesang Verein Pettau* (1863), *Narodna čitalnica* (1864), ki je ob zborovskem petju razvijala glasbeno šolstvo, *Pettauer Musikverein* (1878) z instrumentalno dejavnostjo in ugledno javno glasbeno šolo ter *Mestna godba*, ki so jo vodili profesionalno šolani kapelniki, so si prizadevali doseči čim višjo raven poustvarjanja zborovske, komorne, orkestralne in godbene glasbe ter vzpostaviti profesionalno glasbeno šolstvo. *Narodna čitalnica*, *Musikverein* in ptujška deška obrtna šola so bili nosilci

javnega glasbenega izobraževanja z dolgoročnim vplivom na njegov razvoj po prvi svetovni vojni, ki ga je predstavljala Glasbena šola Glasbene matice Ptuj (1922). Ta je nadaljevala delo svojih predhodnic in ni bila podružnica ljubljanske Glasbene matice, kot je bila v slovenskem okolju pogosta praksa. Kljub formalni samostojnosti pa se je vsestransko zgledovala po njenih primarnih nalogah in ciljih, posebno v profesionalnosti vzgojno-izobraževalnih in poustvarjalnih dejavnosti.

The social-political role and cultural-educational mission of Ptuj music societies in the second half of the 19th century, and their influence on the Ptuj Glasbena Matica

Although situated in an area that has been populated by Slovenians for centuries, the lower Styrian town of Ptuj, part of the administrative centre of the Provincial Government in Graz until the end of WWI, was regarded as a German town in the second half of the 19th century. Most of the townspeople were German by nationality, while Slovenians mostly lived near the town and in rural areas. The educated townspeople included all-round influential Slovenians of various professions, who led efforts to strengthen patriotism and develop general and musical culture. Until the 1860s, membership of music societies was mixed in terms of nationality, as members merely had to possess broad general knowledge and take part in the activity of the society in question. The social-political and cultural movements in this area followed the overall European trends; from the 1870s on, they intensified political differences and strengthened the national consciousness, whereby music societies played an educational and agitational role. The Männergesangverein Pettau choral society (1863), the National Reading Society (1864), which was developing music education along with choral singing, the Pettau Musikverein (1878) with its instrumental activity and a renowned public music school, as well as the Town Band, which was led by professionally trained bandmasters, strived to achieve the highest possible level of reproducing choral, chamber, orchestral and band music, and to establish professional music education. The National Reading Society, the Musikverein and the Ptuj boys' craft school were the leaders of public music education, with a long-term impact on its development post-WWI, as embodied by the Ptuj Glasbena Matica music school (1922). The music school continued the work of its predecessors and was not a branch of the Ljubljana Glasbena Matica, as was common practice in the Slovenian environment. However, despite this formal independence it modelled itself on the Ljubljana Glasbena Matica's primary tasks and goals, especially in the professionalism of educational and reproduction activities.

Petek, 22. April / Friday, 22 April

14.00–14.50 / 2.00–2.50 pm

Vlasta Stavbar

Univerza v Mariboru
University of Maribor

Doba čitalniškega rodoljubja: Slovanska čitalnica v Mariboru

Pomlad narodov je povzročila razmah slovenskih kulturnih in političnih dejavnosti. Vzniknili so slovenski politični časniki, literarni časopisi. Postavljene so bile zahteve po lastni univerzi za Slovence, po slovenskih šolah in rabi slovenščine v javnosti. Vsa kulturna prizadevanja maloštevilnega in gospodarsko šibkega slovenskega meščanstva so bila kratkega veka. Šele po obnovljeni ustavnosti leta 1861 sledimo razmahu čitalniškega gibanja na Slovenskem. Njegovi najpomembnejši pobudniki so bili staroslovenci, med njimi dr. Janez Bleiweis s svojim krogom prvakov, kot sta bila dr. Toman in dr. Costa. Vodili so previdno politiko, nagnjeno h kompromisom. Po vzoru hrvaških »čitaonic« so začeli s pobudami, objavljenimi v *Novicah*, razmišljati o čitalnicah na Slovenskem. Prva je bila ustanovljena 29. januarja 1861 v Trstu, druga pa 17. julija 1861 v Mariboru. Šele oktobra 1861 so ustanovili čitalnico v Ljubljani. Potem so sledila še druga mesta na Slovenskem. Čitalnice so postale nosilke kulturnega razvoja v drugi polovici 19. stoletja. V njih so budili in utrjevali narodno zavest in pospeševali uporabo slovenskega jezika. Zanimanje med Slovenci so ustvarjali z razgibanim društvenim delovanjem, s poudarkom na kulturnem in družbenem življenju in narodno-političnem prebujanju. Seznanjali so se z literaturo, glasbenimi in gledališkimi deli, zgodovino in razpravljali tudi o političnih vprašanjih, čeprav so slednje v svojih pravilih izključili. Najpomembnejši pomen čitalniških prireditev, imenovanih bésede, je bilo narodno prebujanje, ki je bilo posebej poudarjeno tudi v uvodnih nagovorih. Čitalnice so v večini obiskovali meščani in inteligenca. Šele v zadnjem obdobju čitalniškega gibanja [1890–1900], razen na Primorskem, so se ustanovljale tudi na podeželju. Poleg družabnega programa so imele razvito glasbeno in gledališko dejavnost, predavanja in govore ter druge dejavnosti, med katerimi je imela posebno mesto čitalniška knjižnica.

Pomembno vlogo v slovenskem čitalniškem gibanju je imela tudi mariborska Slovanska čitalnica. Njena bogata rokopisna zapuščina, ohranjena v Univerzitetni knjižnici Maribor, nudi vpogled v raznovrsten program njenega delovanja ter vlogo v razvoju slovenske kulture v Mariboru in okolici.

The reading society movement in Slovenia

The Spring of Nations led to the blossoming of Slovenian cultural and political activities. Slovenian political journals and literary newspapers were established. Demands were expressed for Slovenians to receive their very own university, Slovenian schools and that the Slovenian language should be used in public. However, all cultural endeavours of the Slovenian bourgeoisie, which was modest in

number and economically weak, were short-lived. It is only after the return to constitutional normalcy in 1861 that we can follow the advancement of the reading society movement in Slovenia. The most important instigators of the reading society movement were Old Slovenes [staroslovenci], among them Dr Janez Bleiweis with his circle of leaders such as Dr Toman and Dr Costa. Theirs was a careful policy that favoured making compromises. With initiatives published in *Novice*, they began thinking about establishing reading societies in Slovenia, modelled on the Croatian čitaonice. The first reading society was established on 29 January 1861 in Trieste, and the second one on 17 July 1861 in Maribor. In Ljubljana, a reading society was not established until October 1861. Other Slovenian towns followed. Reading societies became the main vessels of cultural development in the second half of the 19th century. There, the national consciousness was roused and strengthened, and the use of the Slovenian language was promoted. Interest among the Slovenian people was sparked by means of dynamic societal activities, with an emphasis on cultural and societal life, and national-political awakening. People learned about literature, music, theatre and history, and discussed political issues, although the latter was forbidden in the society's rules. The most important purpose of reading society events called bésede was national awakening, which was especially highlighted in opening addresses. Reading societies were mostly attended by the bourgeoisie and intellectuals. In the final period of the movement [1890–1900] reading societies were also established in rural areas, except in the Primorska region. In addition to the social programme, reading societies had developed musical and theatrical activities, lectures and speeches as well as other events, among which the reading society library occupied a special place.

Maribor's Slavic Reading Society held an important place in the Slovenian reading society movement. The rich manuscript legacy of the Slavic Reading Society, kept at the University of Maribor Library, offers insight into the diverse programme of its activities and its role in the development of Slovenian culture in Maribor and its surrounding area.

Manja Flisar Šauperl

Samostojna raziskovalka
Independent researcher

Glasbena matica Maribor (1919–1948)

Z ustanovitvijo Glasbene matice [GM] Maribor je bil leta 1919 postavljen temelj mariborskega glasbenega šolstva in poustvarjalne dejavnosti. Pri prizadevanjih mariborske GM moramo upoštevati stvarne družbene in politične razmere kakor tudi nezadostnost slovenske in splošne kulturne tradicije Maribora. Poudariti je treba pomanjkanje usposobljenih kadrov in denarnih sredstev in upoštevati težave s prostori, ki so bili vseskozi pretesni, ob koncu 30. let pa odpovedani. Učenci glasbene šole GM so bili glavnina glasbenih poustvarjalcev in izobražencev v Mariboru. Številni najuspešnejši so se proslavili kot uveljavljeni glasbeni

umetniki doma in v tujini. Sinteza treh členov mariborske GM, njene glasbene šole, pevskega zbora in orkestra, je bistveno obogatila glasbeno poustvarjanje v mestu in narekovala okus in glasbenokulturno raven tega dela Slovenije. Tega niso prekinile številne krize, ki so pretresale predvsem zbor in orkester, največkrat povezane s pomanjkanjem glasbenikov, pa tudi vodij. Z vztrajnim in nepretrganim delovanjem je GM Maribor z začetne ljubiteljske ravni skorajda dosegla poklicno. Nastopi orkestra in zlasti pevskega zbora so vzbujali veliko zanimanje javnosti. Kot zborovodje in dirigenti, pa tudi kot učitelji in ravnatelji glasbene šole, so v GM Maribor delovali številni znani slovenski glasbeniki (Oskar Dev, Vasilij Mirk, Ubald Vrabec, Karol Pahor, Drago Šijanec, Fran Topič, Marjan Kozina in drugi). Vsak po svoje so prispevali, da je GM Maribor med letoma 1919 in 1948 na vseh področjih svojega delovanja dosegla tehtne sadove. Kot medvojno gibalno glasbenega udejanjanja je GM Maribor tvorno prispevala k razvoju mariborske kulturne zgodovine, posebej glasbenega življenja. Z vsemi dejavnostmi, ki jih je vključevala, si je prizadevala za dvig splošne glasbene kulture v severovzhodnem delu Slovenije in tako bogatila nacionalno podobo glasbenega življenja.

The Glasbena matica Maribor (1919–1948)

In 1919, the establishment of the Maribor Glasbena Matica laid the foundation for music education and reproduction in Maribor. When it comes to the efforts of the Maribor Glasbena Matica, it is necessary to consider the social and political realities of the time, as well as the inadequacy of the Slovenian and general cultural tradition in Maribor. It is necessary to note the lack of trained staff and funds, along with the issue of inadequate premises, which were always insufficient and even no longer available at the end of the 1930s. Students of the Glasbena Matica music school constituted the majority of music performers and intellectuals in Maribor. Many of the most successful ones became famous as renowned musical artists in Slovenia and abroad. The synthesis of the three sections of the Maribor Glasbena Matica, namely of its music school, choir and orchestra, significantly enriched music reproduction in the town and dictated the tastes and level of music and culture in this part of Slovenia. The society carried on, despite the numerous crises which mainly took place within the choir and orchestra, and usually arose due to a lack of musicians, as well as leaders. Initially an amateur endeavour, the Maribor Glasbena Matica nearly reached professional levels through persistent and continuous activity. The performances given by its orchestra and especially its choir attracted a great deal of public interest. Numerous renowned Slovenian musicians (Oskar Dev, Vasilij Mirk, Ubald Vrabec, Karol Pahor, Drago Šijanec, Fran Topič, Marjan Kozina, and others) acted as choirmasters and conductors, as well as teachers and head teachers of the Maribor Glasbena Matica music school. All of them contributed, each in their own way, to the institution achieving meaningful results in all areas of its activity between 1919 and 1948. Serving as the driving force of musical endeavours between the two world wars, the Maribor Glasbena Matica contributed fruitfully to the development of Maribor's cultural history, especially in terms of musical life. With all of the activities it incorporated, the institution endeavoured to raise the general musical culture in the north-eastern part of Slovenia, thus enriching the national picture of musical life.

Petek, 22. April / Friday, 22 April

15.00–16.15 / 3.00–4.15 pm

Špela Lah

Univerza v Ljubljani
University of Ljubljana

Pevski zbor Glasbene matice in zlato obdobje slovenske zborovske poustvarjalnosti

Uspehi Glasbene matice, svoj čas središča slovenskega glasbenega življenja in izobraževanja ter zbirališče vseh tistih, ki so želeli priti v stik z javnim glasbenim delom in kulturo, niso imeli le hipnega pomena, ampak so predstavljali trajen napredek v ugledu slovenskega naroda, njegove uveljavitve in umetnosti. Za dokončno utrditev društva, ki je v dveh desetletjih do leta 1891 že dodobra vzpostavilo sistem glasbenega šolstva in lastno založniško dejavnost, je bila ključna ustanovitev mešanega pevskega zbora GM. Ta ni prevzel vodilne vloge zgolj v delovanju društva, pač pa tudi v razvoju slovenske glasbene kulture in razmahu slovenskega zborovskega petja. V kritičnih povojnih časih konca 40. let prejšnjega stoletja pa je bil tudi rešilna bilka za obstoj Glasbene matice kot društva.

Pot, ki jo je v častitljivih 130 letih prehodil Pevski zbor Glasbene matice, je bila turbulentna in bogata, prežeta z vzponi in padci, zmagoslavji in neuspehi. Na tej poti, prepredeni s številnimi nepredvidljivimi, celo usodnimi dogodki, se je zvrstilo mnogo imen, brez katerih bi se zgodovina slovenske glasbene umetnosti bržkone spisala drugače. S svojimi nenadejanimi uspehi je zbor pospeševal in dvigoval zborovsko reprodukcijo pri Slovencih ter bil več desetletij vodnik, ki ga nihče ni ne dosegel ne presegel. Spodbujal je k domači, dotlej precej siromašni produkciji, ki se je prav zavoljo zborovega imenitnega dela znatno razmahnila in postala širokopotezna – tudi velika zborovska dela so naposled dobila možnost za izvedbo; ne nazadnje pa je z rastjo kakovosti zbora rasla tudi kakovost izvirnih glasbenih del. Četudi vedno le ljubiteljska formacija, je ansambel v svojih zlatih časih dosegal raven profesionalnosti.

The Glasbena matica choir and the golden age of Slovene choral singing

The successes of Glasbena Matica, its time of being the centre of Slovenian musical life and education, and a meeting place for anyone wanting to connect with the public work in music and culture, were not of passing significance, but instead represented lasting progress in the reputation of the Slovenian nation, its establishment and art. The formation of a mixed choir was key for the definitive consolidation of the society which, in the two decades leading up to 1891, had a well-established system of music education and its own publishing house. In addition to assuming the leading role in the functioning of the

society, the mixed choir led the development of Slovenian musical culture and the blossoming of Slovenian choral singing. In the critical post-war times of the late 1940s, the choir was also the lifeline to the existence of Glasbena Matica as a society.

The path traversed by the Glasbena Matica choir throughout its venerable 130 years was turbulent and rich, full of ups and downs, triumphs and failures. This path, intertwined with many unpredictable, even fatal events, saw many names without whom the history of Slovenian music would probably be different. With its unexpected successes, the choir promoted and raised choral reproduction among Slovenians, and, for several decades, acted as a guide that no one could either reach or surpass. It encouraged Slovenian production, which was rather modest up until then and which, thanks to the choir's excellent work, grew considerably and broadened its vision, as even great choral works finally got the chance to be performed. Last but not least, the growing quality of the choir brought about an increasing quality of original music. Although always merely an amateur formation, the ensemble achieved professional levels during its golden age.

Katarina Zadnik

Univerza v Ljubljani
University of Ljubljana

Harmonija, kontrapunkt in oblikoslovje od ustanovitve Glasbene matice do Akademije za glasbo

Glasbenoteoretični predmeti so vselej imeli pomembno vlogo pri spodbujanju celostnega razvoja glasbenika. Predmet glasbena teorija, ki je bil povezan s petjem, je bil v 19. stoletju sestavni del predmetnikov in učnih načrtov organiziranih oblik glasbenega poučevanja. Potrebe po predmetih harmonija in kontrapunkt, ki sta bila del predmetnika glasbene šole pri Glasbeni matici v Ljubljani, so se porajale že pred ustanovitvijo omenjene institucije. Težnje po usposabljanju v okviru teh dveh disciplin so se prvič izrazito izrazile z izdajo učbenika *Nauk o harmoniji in generalbasu, o modulaciji, o kontrapunktu, o imitaciji, kánonu in fugi s predhajajočo občno teorijo glasbe z glavnim ozirom na učence orgljsarske šole* (1881) Antona Foersterja. Kljub majhnemu zanimanju in številu učencev se je predmet harmonija, v primerjavi s predmetom kontrapunkt, stalno in nepretrgoma izvajal v glasbeni šoli Glasbene matice v Ljubljani vse do ustanovitve ljubljanskega Konservatorija (1919). Predmetnik Konservatorija je ob drugih šolah umeščal tudi Šolo za glasbeno teorijo, ki je obsegala elementarno teorijo, harmonijo, kontrapunkt in kompozicijo. S poddržavljenjem Konservatorija (1926) so bili predmeti harmonija, kontrapunkt in oblikoslovje stranski predmeti, ki so jih morali učenci ob drugih predmetih obvezno obiskovati. Četudi so obravnavana glasbenoteoretična področja sodila med obvezne

predmete, ugotavljamo, da je predmet harmonija doživel bogatejši razvoj v primerjavi z drugima predmetoma. Večji razmah v razvoju predmeta se je dogodil v 30. letih 20. stoletja z nastajanjem učbeniških gradiv Vasilija Mirka (1884–1962), Emila Komela (1875–1960) in Lucijana Marije Škerjanca (1900–1973). V prispevku bomo predstavili učne načrte za harmonijo, kontrapunkt in oblikoslovje in izpostavili glasbene osebnosti, ki so s svojimi učnimi gradivi pomembno spodbudile razvoj obravnavanih glasbenoteoretičnih predmetov vse od ustanovitve glasbene šole in Konservatorija pri Glasbeni matici v Ljubljani do vključno ustanovitve Akademije za glasbo v Ljubljani (1946).

Harmony, counterpoint and musical form from the founding of Glasbena Matica to the Academy of Music

*Music theory has always had an important role in promoting the comprehensive development of musicians. In the 19th century, the subject of music theory, combined with singing, was a component of curricula and syllabuses within organised forms of teaching music. The need for the subjects of harmony and counterpoint, which were part of the curriculum at Glasbena Matica in Ljubljana, emerged even before this institution was established. Tendencies towards education within these two disciplines were first expressed more distinctly upon the issuing of a textbook by Anton Foerster in 1881 entitled *Nauk o harmoniji in generalbasu, o modulaciji, o kontrapunktu, o imitaciji, kánonu in fugi s predhajajočo občno teorijo glasbe z glavnim ozirom na učence orgljarske šole* [The Theory of Harmony and Basso Continuo, of Modulation, Counterpoint, Imitation, Canon and Fugue, with Preliminary General Theory of Music, Focusing on Students of the Organ School]. Despite the low interest and number of students, the subject of harmony, compared with the subject of counterpoint, was constantly and continuously taught at the Glasbena Matica music school up until the establishment of the Ljubljana Conservatory (1919). In addition to other schools, the Conservatory's curriculum included the school of music theory, which comprised elementary theory, harmony, counterpoint and composition. Upon the nationalisation of the Conservatory (1926), the subjects of harmony, counterpoint and musical form became minor subjects, which were compulsory for students to take alongside other subjects. Although the discussed areas of music theory were compulsory subjects, we find that the subject of harmony experienced a richer development compared to the other two subjects. The subject blossomed in the 1930s when textbook materials were formed by Vasilij Mirk (1884–1962), Emil Komel (1875–1960) and Lucijan Marija Škerjanc (1900–1973). The paper will present syllabuses for the subjects of harmony, counterpoint and musical form, and highlight figures from the music world whose learning materials significantly boosted the development of the music theory subjects in question, from the establishment of a music school and a conservatory within Glasbena Matica in Ljubljana, all the way to the establishment of the Academy of Music in Ljubljana (1946).*

Mojca Kovačič

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti
Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts

Pretekla zvočnost Glasbene matice Ljubljana: etnomuzikološka raziskava posnetkov na gramofonskih ploščah

Obdobje dolgega 19. stoletja je z močnim porastom pevskega in glasbenega društvenega življenja zaznamovalo tudi življenje ljudske pesmi in ljudskega petja v vsakdanjem in prazničnem življenju ljudi. Spremenili so se glasbena estetika, vloga pevcev v skupnosti ter načini oblikovanja večglasja ljudskih pesmi. V diskurzu institucionalne glasbe se je pojavil izraz "kultiviranje ljudske pesmi", ki je pomenil novooblikovane norme javnega prezentiranja ljudske glasbe na odru, v pesmaricah in na zvočnih medijih, kot so gramofonske plošče. Tuje snemalne družbe so namreč po zgledu izdajanja t. i. etničnih gramofonskih plošč v ZDA v začetku 20. stoletja snemale tudi v Evropi.

Prispevek bo obravnaval specifičen segment dejavnosti društva Glasbena matica, in sicer njeno vlogo pri snemanju prvih zvočnih posnetkov na gramofonskih ploščah. Po dostopnih podatkih sodeč sta v Ljubljani med letoma 1908 in 1911 snemali družbi Gramophone Company in Favorite Record. Z albumov pa lahko razberemo, da je kvartet Glasbene matice snemal tudi za podjetji Dacapo-records in Lyrophon, ki sta v omenjenem obdobju snemali v večjih evropskih mestih. Ti posnetki so dragocen uvid v zvočnost tedanjega časa in izhodišče za etnomuzikološke raziskave. Prispevek bo tako na podlagi posnetkov z vokalnimi zasedbami Glasbene matice poleg podatkov o izvajalcih, repertoarju in snemanju podal interpretacijo nekaterih zvočnih posnetkov, na podlagi te pa odprl širše vprašanje o razmerju med ljudsko in umetno glasbo tedanjega časa.

The past sonority of Glasbena matica Ljubljana: An ethnomusicological research of gramophone recordings

With the dramatic growth of choral and music society life, the period of the long 19th century was also marked by folk songs and folk singing in everyday life and during festive events. Musical aesthetics changed, along with the role of singers within a community and the way polyphony was formed in folk songs. In the discourse of institutional music the term "cultivating folk song" appears, which signified newly formed norms of the public presentation of folk music on stage, in song books and in audio media such as gramophone records. Following the example of issuing "ethnic" gramophone records in the United States, foreign recording companies also recordings in Europe in the early 20th century.

The paper will discuss a specific segment of the activities of the Glasbena Matica society, namely its role in making the first sound recordings on gramophone records. According to the data available, two recording companies made recordings in Ljubljana between 1908 and 1911, the Gramophone Company and the Favourite Record. It is possible to discern from the labels that the Glasbena Matica Quartet also recorded for the companies Dacapo-records and Lyrophon, which recorded in major European cities in the above-mentioned period. These recordings provide a valuable insight into the sonority of the time and serve as a starting point for ethnomusicological research. Based on recordings of vocal ensembles of Glasbena Matica and data on the musicians, repertoire and recording process, the article will give an interpretation of some sound recordings. Based on this data, it will open up a broader question about the relationship between folk and art music of the time.



Programski odbor 36. Slovenskih glasbenih dnevo
Programme Committee of the 36th Slovenian Music Days:

Darko Brlek, direktor in umetniški vodja Festivala Ljubljana
 ter častni član Evropskega združenja festivalov /
*General and Artistic Director of the Ljubljana Festival
 and Honorary member of the European Festivals Association*

red. prof. dr. Jernej Weiss, Univerza v Ljubljani – Univerza v Mariboru
University of Ljubljana – University of Maribor

zasl. prof. dr. Primož Kuret, Univerza v Ljubljani / *University of Ljubljana*

Veronika Brvar, Glasbena matica Ljubljana

red. prof. Marko Vatovec, Univerza v Ljubljani / *University of Ljubljana*

izr. prof. Sebastjan Vrhovnik, Univerza v Ljubljani
University of Ljubljana

Gregor Klančič, Slovenska filharmonija / *Slovenian Philharmonic*

Snježana Drevenšek, Slovenska filharmonija / *Slovenian Philharmonic*

Nenad Firšt, Društvo slovenskih skladateljev
Society of Slovene Composers

FESTIVAL LJUBLJANA

Trg francoske revolucije 1

1000 Ljubljana, Slovenija

Tel.: + 386 (0)1 241 60 00

Fax: + 386 (0)1 241 60 37

info@ljubljanafestival.si

ljubljanafestival.si

www.facebook.com/ljubljanafestival

twitter.com/FLjubljana

www.youtube.com/user/TheFestivalLjubljana

www.instagram.com/festival_ljubljana/

Izdal / *Published by*: FESTIVAL LJUBLJANAZanj / *For the publisher*: Darko Brlek, direktor in umetniški vodja Festivala Ljubljana ter častni član Evropskega združenja festivalov
*General and Artistic Director of the Ljubljana Festival and Honorary member of the European Festivals Association*Prevod / *Translation*: Amidas, d. o. o.Oblikovanje / *Design*: Art design, d. o. o.Tisk / *Printing*: Tiskarna Januš, LjubljanaNaklada / *Number of Copies*: 300

Marec 2022

Festival Ljubljana si pridržuje pravico do sprememb v programu in prizoriščih. / *The Ljubljana Festival reserves the right to alter the programme and venues.*CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

78(497.4)"18"(082)

78(4)"18"(082)

MEDNARODNI muzikološki simpozij [2022 ; Ljubljana]

Glasbena društva v dolgem 19. stoletju : med ljubiteljsko in profesionalno kulturo : Mednarodni muzikološki simpozij : 21. in 22. april 2022, Viteška dvorana, Križanke : [v okviru prireditve] 36. Slovenski glasbeni dnevi 2022, 19.-24. april : program in izvlečki = Musical societies in the long 19th century : between amateur and professional culture : International Musicological Symposium : 21st and 22nd April 2022, Knight's Hall, Križanke : [within] 36th Slovenian Music Days : programme and abstracts / uredili, edited by Maruša Šinkovič, Rebeka Glasenčnik ; [prevod, translation Amidas]. - Ljubljana : Festival, 2022

ISBN 978-961-7066-02-9

COBISS.SI-ID 100288003



9 789617 066029

Glavni sponzor /
General sponsor:



Glavni medijski
sponzor / General
media sponsor:

DELO

Medijska sponzorja /
Media sponsors:

